

Stockholms
universitet

Kriminologiska institutionen

De gömda och de glömda

- Kvalitativa intervjuer med anhöriga till fängelsedömda om besök på kriminalvårdsinstitution

Examensarbete 15 hp

Kriminologi
Kriminologi, kandidatkurs (30 hp)
Höstterminen 2016
Carolina Roos

Sammanfattning

Denna studie bidrar till att uppmärksamma personer som är anhöriga till fängelsedömda och problematik dessa personer upplever. Tidigare forskning på området anhöriga till fängelsedömda är begränsad. Detta trots att kunskapen om dem och deras erfarenheter kan kasta ljus på sociala världar som är tämligen outforskade. Syftet med denna studie är att nå kunskap om de anhörigas upplevelser av att besöka sina närstående på kriminalvårdsinstitution. Detta sker genom kvalitativa livsvärldsintervjuer med fyra anhöriga till fängelsedömda. Studien har en socialkonstruktivistisk ansats, där den producerade kunskapen under samtalen mellan informanterna och intervjuaren analyseras genom en kvalitativ innehållsanalys. I denna studie görs en tolkning av Foucaults teori om kontroll, där utgångspunkten är att undersöka huruvida kontroll kan förstås genom Goffmans teori om sekundär stigmatisering och Comforts teori om sekundär prisonisering. Sekundär stigmatisering av de anhöriga innebär att omgivningen stigmatiserar dem på grund av deras relation till den fängelsedömda, som är den primärt stigmatiserade. Den sekundära prisoniseringen innebär att de anhöriga, under besök på kriminalvårdsinstitution, utsätts för en försvagad version av samma övervakning, regler och fångenskap som de fängelsedömda underkastas. Trots små nyansskillnader i informanternas berättelser, visar resultatet att de har liknande erfarenheter från besök på kriminalvårdsinstitution. De upplever kontrollen som skräckinjagande, då de inte har erfarenhet av besök från tidigare. Detta förändras dock i takt med att de vänjer sig vid de rådande reglerna och villkoren på kriminalvårdsinstitution. När de har vant sig vid besök upplever de den rådande kontrollen som en trygghet.

Nyckelord: anhörig, besök på kriminalvårdsinstitution, kontroll, sekundär prisonisering, sekundär stigmatisering

Inledningsvis vill jag, från djupet av mitt hjärta, tacka de anhöriga som ställde upp som informanter i denna studie. Tack till Lisbet, Robin, Ann-Sofie och Alice. Utan er hade jag inte kunnat genomföra studien.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.2 AVGRÄNSNINGAR.....	2
2. TIDIGARE FORSKNING	2
2.1 NÄR EN NÄRSTÅENDE FRIHETSBERÖVAS	3
2.2 ATT BESÖKA INSTITUTIONEN – OCH UTSÄTTAS FÖR KONTROLL.....	4
2.2.1 <i>Maktförhållandet</i>	4
2.2.2 <i>Kontrollen i praktiken</i>	4
3. TEORETISKT RAMVERK	6
3.1 MAKTT OCH KONTROLL ENLIGT FOUCAULT	6
3.2 SEKUNDÄR STIGMATISERING	7
3.3 SEKUNDÄR PRISONISERING	8
4. METOD	9
4.1 VETENSKAPSTEORETISK UTGÅNGSPUNKT OCH FORSKARENS FÖRFÖRSTÅELSE	9
4.2 VAL AV INFORMANTER	10
4.3 GENOMFÖRANDE AV INTERVJUERNA	11
4.4 TRANSKRIBERING.....	12
4.5 KVALITATIV INNEHÅLLSANALYS	12
4.6 ETISKA ASPEKTER	13
4.7 RELIABILITET, VALIDITET OCH GENERALISERBARHET	14
5. RESULTAT OCH ANALYS	15
5.1 INTERVJUPERSONER	15
5.1.1 <i>Lisbet och Robin</i>	15
5.1.2 <i>Ann-Sofie</i>	16
5.1.3 <i>Alice</i>	16
5.2 INFÖR BESÖKET	17
5.2.1 <i>Avsaknaden av information om besök</i>	17
5.2.2 <i>Besök leder till kunskap</i>	18
5.2.3 <i>Rätt klädsel minskar lidandet</i>	19
5.2.4 <i>Institutionaliseringens påverkan</i>	19
5.3 BESÖKET	20
5.3.1 <i>Olika syften med besöken</i>	21
5.3.2 <i>Kränkande visitationer</i>	23
5.3.3 <i>Vad tror personalen om mig?</i>	23
5.3.4 <i>En upplevd sekundär stigmatisering</i>	24
5.4 EFTER BESÖKET.....	26
5.4.1 <i>När får jag träffa dig nästa gång?</i>	26
5.4.2 <i>En betryggande vana</i>	26
6. AVSLUTANDE DISKUSSION	27
6.1 SLUTSATSER	28
6.2 AVSLUTNINGSVIS	30
7. REFERENSER	31
7.1 FÖRFATTNINGAR	31
7.2 LITTERATURFÖRTECKNING	31
7.3 PERSONLIG KOMMUNIKATION.....	33
7.4 WEBBSIDOR.....	33
8. BILAGOR	34
8.1 INFORMATIONSBLAD.....	34
8.2 INTERVJUGUIDE.....	35
8.3 KODNINGSSCHEMA	37

1. Inledning

”Vi är de gömda och de glömda. Som inte syns. Vi är de som sitter bredvid.” Så säger en kvinna vars närstående sitter i fängelse, när hon pratar om livet som anhörig till en intagen. Frågan om vilka individer och grupper som kan klassas som offer är omdiskuterad. En grupp som dock till stor del har glömts bort i denna diskussion är anhöriga¹ till fängelsedömda (Howarth & Rock 2000; Jonasson 2009:66). Detta trots att studier av de anhöriga till fängelsedömda kan kasta ljus på ett spektrum av sociala världar som till stor del har försummats (Howarth & Rock 2000:59). Inom kriminologin har det påvisats att anhörigas betydelse för frihetsberövade påverkar återfallsrisken för de fängelsedömda (Holt & Miller 1972; Jorgensen 1986; Sampson & Laub 1993). Ifall de upprätthåller kontakten sinsemellan, minskar risken för att den dömda återfaller i kriminalitet. För de anhöriga kan upprätthållandet av kontakten innebära besök på kriminalvårdsinstitution².

Att besöka sin närstående³ på kriminalvårdsinstitution kan upplevas som obehagligt. Fängelset är ett konkret exempel på en institution där kontrollhavare enkelt kan vidmakthålla hierarkin (Spain 1992:8). Denna kontroll utövas i form av olika makttekniker (Foucault 2003:140f). Under ett besök utsätts de anhöriga för en liknande kontroll som utövas över de intagna (Comfort 2003; Comfort et al. 2005). Detta kan stundvis upplevas som att de utsätts för sekundär stigmatisering och prisonisering (Goffman 1963; Comfort 2003; Comfort et al. 2005; Moran 2013). För att få genomföra besöket ska de lyda de rådande reglerna på institutionen. De genomgår visitationer och befinner sig under konstant övervakning. Utöver detta ser de dessutom sin närstående fängslad innanför institutionens väggar. Inte sällan upplevs detta som oerhört tungt. Trots det värderas besöken högt, både av de anhöriga och de fängelsedömda (Condry 2007; Comfort 2008:100; Jonasson 2009:66). Om de anhöriga upplever besöken som trevliga, ökar chansen till att de genomför dessa oftare. Detta kan, som jag tidigare nämnde, påverka förhållandet mellan den anhöriga och den intagna, och därmed minska risken för att den fängelsedömda ska ta ett återfall i kriminalitet.

Denna studie uppmärksammar de anhöriga till fängelsedömda – både som grupp och som individer. Trots att anhöriga som grupp är viktig att uppmärksamma⁴, bör de anhöriga som enskilda individer även lyftas fram. De anhörigas upplevelser från besök på kriminalvårdsinstitution skiljer sig från varandra, vilket tyder på att de som individer förstår och upplever saker på olika sätt.

---

¹ I denna studie definieras anhörig som en person inom familjen eller bland de närmaste släktingarna (Socialstyrelsen 2004). Detta innebär här både föräldrar, syskon och partners.

² I denna studie används termen kriminalvårdsinstitution, vilken syftar på både häkten och anstalter.

³ I denna studie beskrivs de fängelsedömda med termen ”närstående”, medan deras familjer beskrivs med termen ”anhöriga”. Detta för att åtskilja de anhöriga från deras närstående.

⁴ Detta då gruppen anhöriga har hamnat i skymundan.

I denna studie använder jag termen ”anhöriga” då jag syftar på dem som grupp. Utöver det skildrar jag informanterna Lisbet, Robin, Ann-Sofie och Alices individuella upplevelser från besök på kriminalvårdsinstitution.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka de anhörigas upplevelser av att besöka sina närstående i kriminalvårdsinstitution. Kunskap om detta kan bidra till ett uppmärksammande av de anhöriga till fängelsedömda som individer och som grupp. Här undersöker jag de anhörigas upplevelser från dagarna innan besöket, från själva besöket, samt från tiden efter besöket. Både de konkreta och de känslomässiga faktorerna som påverkar besöken tas här i beaktande. Denna studie besvarar följande två frågeställningar.

- Hur upplever anhöriga till fängelsedömda besök på kriminalvårdsinstitution?
- Hur kan kontrollen på kriminalvårdsinstitution förstås ur ett anhörigperspektiv?

Dessa frågeställningar besvaras med hjälp av Foucaults teori om kontroll, med utgångspunkt i Comforts teori om sekundär prisonisering och Goffmans teori om sekundär stigmatisering.

1.2 Avgränsningar

Samtliga intervjupersoners fängelsedömda närstående är män. År 2015 var andelen män som i Sverige dömdes till fängelse och intogs på anstalt 93,5 %, vilket innebär att andelen kvinnor endast var 6,5 % (BRÅ 2015). Den största delen av besökarna på anstalt är kvinnor⁵ (Comfort 2003; Murray 2003). Intervjupersonerna i denna studie består av tre kvinnor och en man. Män som sitter frihetsberövade besöks oftast av fruar och mammor (Girshick 1996:24). Två av informanterna i denna studie är mödrar, vars söner är fängelsedömda. Den tredje informanten är sambo med en tidigare fängelsedömd. Den fjärde informanten är bror till en fängelsedömd. Utgående från kön och relationen informanterna har till de fängelsedömda, utgör dessa informanter alltså ett representativt urval av anhöriga som genomför besök på kriminalvårdsinstitution.

2. Tidigare forskning

Den tidigare forskningen som behandlar gruppen anhöriga till fängelsedömda är begränsad (Condry 2007:2; Comfort 2012). Inom området upplevelser från besök på svensk kriminalvårdsinstitution har tidigare forskning visat sig vara så gott som obefintlig, vilket oundvikligen har påverkat detta avsnitt då jag endast kunnat använda mig av internationella studier⁶. Sverige skiljer sig från andra

---

⁵ Det finns ingen statistik över besökare på svenska häkten och anstalter. Statistiksupporten på kriminalvården menar att de har misslyckats med att föra statistik över detta, och att de därför inte kan lämna ut tillförlitligt material till allmänheten (Kriminalvårdens statistiksUPPORT 2016).

⁶ En stor del av de tidigare studierna jag hänvisar till är gjorda i USA och Storbritannien.

länder i sin syn att se på fängelsedömda, här förekommer en mer human syn⁷ (Murray et al. 2007⁸) Detta gör citeringen av tidigare forskning från andra länder problematisk, då en tillämpning av den kan ge en snedvriden bild av fenomenet. Dock kommer jag hänvisa till studierna nedan⁹ i min analys, då forskning från det svenska området saknas.

2.1 När en närstående frihetsberövas

Det är vanligt förekommande att anhöriga till frihetsberövade utsätts för chock då deras närstående frihetsberövas. De kan känna förvirring och bestörtning över brottet som deras närstående misstänks för att ha begått (Howarth & Rock 2000:63, 68; Comfort 2007; Condry 2007). Ovissheten kring det inträffade, som de tvingas befatta sig med, känns främmande (Condry 2007:58f). Ibland beskyller de sig själva för det inträffade, medan de samtidigt upplever att omgivningen, i form av samhället och dess invånare, stämplar dem för brottet som deras familjemedlem misstänks för. De menar att deras sociala identitet omkonstrueras till att plötsligt innefatta en roll som anhörig till en fängelsedömd (Howarth & Rock 2000:63, 68ff; Condry 2007).

När de anhöriga sedan kommer i kontakt med rättssystemet kan de uppleva att de drabbas av begränsade rättigheter och social marginalisering (Comfort 2003; Comfort et al. 2005). Detta kan påverka dem på ett ekonomiskt, känslomässigt och socialt plan (Morris 1965:89f; Jorgensen et al. 1986; Arditti 2012). Inte sällan anser de sig vara utsatta för sekundär prisonisering då de besöker sina närstående på kriminalvårdsinstitution. Detta innebär att de upplever sig underkastas en försvagad version av samma övervakning och regler som de fängelsedömda utsätts för. De upplever att detta sker i form av bland annat övervakning och visitationer. De anhöriga menar även att omgivningen diskriminerar dem på ett socialt plan, på grund av deras relation till den fängelsedömda. Detta kallas för stigmatisering (Goffman 1963; Comfort 2003; Comfort et al. 2005; Moran 2013). Enligt tidigare forskning grundar sig detta i att de anhöriga känner sig delaktiga i brottet som deras närstående är dömd för¹⁰, samt att de fortsättningsvis upprätthåller kontakten med någon som är dömd till fängelse (Condry 2007:62).

För de anhöriga är dock upprätthållandet av kontakten med sina närstående ofta väldigt viktigt. Detta innebär att besöken på kriminalvårdsinstitution värderas högt (Comfort 2008:100; Björkhagen Turesson 2009:257, 260). Även de fängelsedömdas välmående stimuleras av

---

⁷ Rättsväsendet i Sverige syftar till att behandla individer, istället för att få dem att frukta straffet (von Hofer 2003). Detta kan ha en inverkan på hur allmänheten i Sverige ser på fängelsedömda.

⁸ I sin studie jämför Murray et al. Sverige med Storbritannien.

⁹ Den största delen av dessa är genomförda i Storbritannien och USA.

¹⁰ De anhöriga kan uppleva att de, genom att endast ha en relation till den fängelsedömda, kunde ha påverkat utfallet av den fängelsedömdas handlingar. Detta leder till att de kan känna skuld och skam för vad deras närstående är dömd för (Nussbaum 2004:284; Condry 2007:63f).

frekventa besök av sina anhöriga. Uteblivna besök bidrar till en snabbare institutionalisering¹¹ av den fängelsedömda (Comfort 2008:102; Jorgensen et al. 1986). Institutionaliseringsen har en negativ effekt på de anhöriga. Ifall den fängelsedömda institutionaliseras kan det leda till att de anhöriga, i kontakten med den fängelsedömda, reducerar de glädjeämnen som kopplas ihop med livet på utsidan. Detta för att inte påminna den fängelsedömda om vad denna går miste om. Det kan, av de anhöriga, upplevas som ansträngande (Condry 2007:60). Detta kan liknas vid en ond cirkel. Uteblivna besök främjar institutionaliseringen av den intagna, som i sig påverkar den övriga kontakten mellan anhöriga och fängelsedömda.

2.2 Att besöka institutionen – och utsättas för kontroll

Fängelset är ett konkret exempel på en institution där kontrollhavarna enkelt kan vidmakthålla hierarkin (Spain 1992:8). Detta påverkar inte endast de fängelsedömda, utan även de anhöriga under besöken på kriminalvårdsinstitution (Condry 2007:53). Besökarna kan känna maktlöshet och rädsla inför kontrollen de utsätts för under besöket (Comfort 2003). Stundvis lever de i ovisshet, då de inte alltid ges möjlighet att ta del av information gällande bland annat praktiska detaljer (Jorgensen 1986:48; Comfort 2003).

2.2.1 Maktförhållandet

Personalen, som de anhöriga kommer i kontakt med under besöken, är medveten om besökarnas identitet som anhöriga till fängelsedömda. Detta innebär att möjligheten för personalen att utöva sekundär stigmatisering och prisonisering finns där från början, och kan därmed ske i interaktionen med besökarna (Condry 2007:81). Besökare på anstalt kan redan på förhand ha en bild av att personalen vill ta ifrån dem deras värdighet (Comfort 2003:82). Detta grundar sig i skuld känslor, vilka ger upphov till känslan av stigmatisering bland besökarna (Condry 2007:62). De anhörigas förhandsuppfattningar om vad som komma skall kan alltså påverka besöket.

2.2.2 Kontrollen i praktiken

Familjemedlemmar till fängelsedömda kan känna skuld och skam för brottet som deras närstående är dömd för. Detta trots att de, innan brottet begicks, inte nödvändigtvis visste vad som skulle inträffa (Howarth & Rock 2000; Condry 2007). Denna känsla av skuld och skam reproduceras under besök på kriminalvårdsinstitution, då de anhöriga kan uppleva att de utsätts för sekundär stigmatisering och prisonisering (Goffman 1963; Comfort 2003; Comfort et al. 2005; Moran 2013). Detta sker genom olika praktiska utföranden i form av disciplinerings tekniker från institutionens håll. Nedan ges en beskrivning av dessa.

---

¹¹ Att institutionalisera innebär att etablera som fast inrättning eller sedvänja (Nationalencyklopedin 2016a).

Inledningsvis ska de anhöriga ansöka om besökstillstånd, och sedan ta sig till institutionen (Kriminalvården 2016a). För att kunna genomföra besöket ska besökaren följa reglerna som råder på institutionen, vilka är i ständig förändring (Comfort 2003:92f). Detta kan bland annat bero på att personalen inte är konsekvent i reglerna de upprätthåller (Comfort 2003:85, 95f; Comfort et al. 2005:7; Moran 2013). Dessutom är inte information gällande praktiska detaljer kring besöken alltid tillgänglig för besökarna (Comfort 2003:85; Moran 2013). Detta missnöje leder till att maktskillnaden i förhållandet mellan institutionen och besökarna växer ytterligare (Comfort et al. 2005:7; Moran 2013). Innanför institutionens murar utsätts besökarna för konstant övervakning. En form av övervakning är visitationerna som besökarna är tvungna att genomgå (Comfort 2003; Comfort 2008). På grund av dessa visitationer, i samband med inkonsekvensen i hur personalen på institutionen förhåller sig till de givna reglerna, känner besökarna ofta nervositet och ängsla. Detta eftersom de inte vill riskera att deras inställning gentemot reglerna ska ifrågasättas (Comfort 2008:110). När en individ tvingas klä av sig angrips denna på ett personligt plan, vilket leder till missnöje och en känsla av obehag (Sykes 1958:69).

Under besöken underkastar de anhöriga sig långa väntetider. Under tiden som de väntar hålls de även ovetande om vad som kommer att ske. De vet vilken tid besöket är planerat att genomföras, men de informeras inte om det rådande läget på institutionen, vilket kan påverka tiden de är tvungna att vänta innan de blir insläppta (Schwartz 1975:38). Detta skapar oro och irritation bland besökarna (Ibid:39). Den långa väntetiden i kombination med att tiden för själva besöket minskar, resulterar i ett missnöje. De anhöriga kan uppleva att betydelsen av besöket undervärderas (Comfort 2003:92).

Då visitationerna är avklarade låses de anhöriga, tillsammans med den fängelsedömda, in i ett besöksrum. Här tvingas de anhöriga utsättas för sekundär prisonisering i form av samma kontroll som de fängelsedömda underkastas, trots att de i lagens namn inte har gjort något fel (Comfort 2003:119f). Då en person är frihetsberövad med fulla restriktioner finns det även inuti besöksrummet regler kring vad som får ske i interaktionen mellan besökaren och den frihetsberövade. Den frihetsberövade får inte nödvändigtvis samtala om vad som helst med besökaren. Detta gäller även kroppskontakten mellan besökaren och den frihetsberövade, då de möjligtvis inte får röra varandra (Kriminalvården 2016b)¹². Detta begränsar möjligheten till en intim relation mellan besökaren och den fängelsedömda (Comfort et al. 2005). Att gå från en gemensam och intim tillvaro med tät kroppskontakt, till att plötsligt endast kunna konversera med

---

¹² Detta gäller om institutionen anser att det finns en säkerhetsrisk med besöket (Kriminalvården 2016b). Ett tillstånd till restriktioner förfaller om rätten inte medger fortsatt tillstånd i samband med att den förordnar att någon skall kvarbli i häkte eller medger förlängning av tiden för att väcka åtal (24 kap. 5a§ Rättegångsbalk (1942:740)).

varandra, kan anses ansträngande (Comfort 2008:118). Detta kan ha en negativ påverkan på både relationen mellan den fängelsedömda och dennes anhöriga (Comfort et al. 2005; Comfort 2008).

Då en person suttit frihetsberövad en längre tid kan denna komma att institutionaliseras. Detta innebär att personens upplevda värld kretsar kring institutionen. Livet på utsidan bleknar (Jonasson 2009:76f). Detta kan även påverka de anhöriga, i deras kontakt med sin frihetsberövade närstående. För att minska den närståendes lidande, kan de anhöriga undvika att tala om glädjeämnen som förekommer utanför institutionen. Detta kan uppfattas som ansträngande från de anhörigas håll (Condry 2007:60). De ovan nämnda faktorerna bidrar till att de anhöriga skapar de sig en uppfattning om att vara stigmatiserade, på grund av brottet som deras närstående är dömd för (Goffman 1963; Condry 2007:63f).

3. Teoretiskt ramverk

Syftet med denna studie är att undersöka de anhörigas upplevelser av att besöka sina närstående i kriminalvårdsinstitution. I denna studie tolkar jag empirin med hjälp av Foucaults teori om kontroll. Detta då jag ämnar svara på frågan hur kontrollen på kriminalvårdsinstitution kan förstås ur ett anhörigperspektiv. Foucaults teori om kontroll är dock delvis tämligen abstrakt. Genom de anhörigas beskrivna upplevelser når jag det berörda området på en mer konkret nivå. För att kunna binda ihop Foucaults teori med empirin, använder jag Goffmans teori om stigmatisering och Comforts teori om sekundär prisonisering. Nedan ger jag en mer genomgående skildring av dessa teorier.

3.1 Makt och kontroll enligt Foucault

Foucault strävar inte efter att förklara eller göra tolkningar av makten och dess utövning, effekt och verkan. Istället fokuserar han på straffet som en kunskapsproduktion, där de olika procedurerna, praktikerna och institutionerna som straffet innefattas av skapar olika sanningar. Dessa sanningar bidrar till att en form av kontroll, som tillämpas på individerna under makthavaren, skapas (Foucault 2003). I denna studie består individerna av informanterna, de anhöriga, som besöker kriminalvårdsinstitutionen. Syftet med denna kontroll är att upprätthålla kontrollhavarens makt. Genom olika disciplinerings tekniker, exempelvis i form av övervakning, formas ett konformt beteende hos individen. En disciplinerings teknik är en form av maktutövande, som används av kontrollhavaren för att anpassa individerna till att inta detta konforma beteende (Ibid). I denna uppsats undersöker jag hur denna kontroll på kriminalvårdsinstitution kan förstås ur ett anhörigperspektiv. Genom en analys av de anhörigas berättelser, skildrar jag hur villkoren och reglerna som råder på institutionen upplevs. Jag tillämpar Foucaults abstrakta teori om makt och kontroll på det konkreta forskningsobjektet anhöriga till fängelsedömda. Detta för att kontrollen ur

ett anhörigperspektiv ska kunna förstås och analyseras på ett vetenskapligt plan. Makt och kontroll är alltså, enligt Foucault, något som produceras i interaktionen människor emellan (Foucault 2003). Ju lydigare individen är, desto nyttigare är denna – och tvärtom (Ibid:139f). Som synonym till Foucaults begrepp ”olydig” använder jag termen ”okunnig” då jag applicerar min tolkning av Foucaults teori på studiens resultat. Eftersom de anhöriga, i rollen som besökare på kriminalvårdsinstitution, enligt lagen inte har gjort något fel är termen ”olydig” här missvisande. Jag använder istället termen ”okunnig” i samband med att de anhöriga inte har anpassat sig till kontrollen på institutionen. Innan besökarna har vant sig vid de rådande villkoren och reglerna anser jag alltså att de är okunniga. Detta i bemärkelsen att de ännu inte har antagit ett konformt beteende.

I denna uppsats är kriminalvårdsinstitutionen och dess personal makthavare. Detta innebär att det är deras intressen som de anhöriga ska sträva efter att värna om. Då de anhöriga följer reglerna som råder under besöken, anpassar de sig till hierarkin. Institutionen förblir då i maktposition. Denna upprätthållning av makten tolkas här vara målet med den utövade kontrollen.

Något som bör problematiseras är användningen av Foucaults teori på just anhöriga som objekt, då de anhöriga själva inte har begått brott. Genom användningen av teorierna om sekundär stigmatisering och prisonisering vidrörs dock de anhörigas utsatthet för en form av kontroll, som kan liknas vid den som de fängelsedömda utsätts för. Därför anser jag Foucaults teori här vara användbar. En vidare skildring av teorierna sekundär stigmatisering och prisonisering görs nedan.

3.2 Sekundär stigmatisering

”Stigma” definieras av Goffman som ett begrepp som används för att beteckna någonting ovanligt i en persons moraliska status. Stigmatisering innebär alltså att en person avviker från olika förväntningar på ett icke önskvärt sätt (Goffman 1963:9fff). Dessa förväntningar grundar sig i hur olika grupper, samhällen och kulturer är formade (Svensson 2007). Fängelsedömda individer är, av deras omgivning, stigmatiserade. Detta då de är dömda för en gärning som avviker från det normala (Goffman 1961). Goffman menar att människan, vid första intrycket av en annan person, kategoriserar denna genom att fastställa personens sociala identiteter genom de rådande identitetsföreställningarna i samhället (Goffman 1963:12; 41). Personalen på kriminalvårdsinstitutionen är medveten om både de intagnas identitet som fängelsedömda, och besökarnas identitet som anhöriga till en fängelsedömd. På grund av det kan de, redan vid första anblicken av de anhöriga, utöva stigmatisering. Dock smittar inte stigma, i direkt mening, av sig från den stigmatiserade fängelsedömda till de anhöriga. Termen som därför är mer passande att använda i denna kontext är sekundär stigmatisering. Detta innebär att stigma baserar sig på omgivningens stigmatisering av de anhöriga på grund av deras relation till den fängelsedömda, som

är den primärt stigmatiserade (Condry 2007:62). Den fängelsedömda kan komma att påverka personalens kategorisering av den anhöriga. Detta eftersom att den fängelsedömda är den personen som den anhöriga närmast har att göra med under besöken. Detta kan innebära att den anhöriga och den fängelsedömda kan komma att behandlas som en enhet (Goffman 1963:36, 38).

När en persons stigma är markant blir det påtagligt redan vid en ytlig kontakt med andra (Goffman 1963:58). Det innebär att den anhörigas eventuella sekundära stigma kan bli märkbar, redan efter ett kortare möte med personalen. Detta eftersom personalen, redan vid första blicken av de anhöriga, vet vilka de är och varför de befinner sig på institutionen. I denna studie utgår jag ifrån att personalen på kriminalvårdsinstitution vet vem den anhöriga är där för att träffa. När icke-stigmatiserade och stigmatiserade beblandas genom att komma i varandras närhet, kan den stigmatiserade personen känna osäkerhet kring hur de icke-stigmatiserade identifierar denna (Ibid:21). Detta, tolkar jag, grundar sig i de anhörigas känsla av osäkerhet kring hur personalen på institutionen identifierar dem, vilket leder till en negativ känsla av ovisshet.

Brotten som de intagna är dömda för behandlas inte här, eftersom jag i denna studie endast ämnar uppmärksamma de anhöriga. Detta kan dock problematiseras, då denna teori om stigmatisering appliceras på studiens analys. Graden av stigmatisering kan bero på vilket brott den fängelsedömda är dömd för. Brottslighet där personer ger sig på svagare individer anses, på anstalt, vara oacceptabelt (Jonasson 2009:14, 84). Individer som barn, kvinnor och åldringar klassas som svagare brottsutsatta (Christie 2001; Condry 2007:57). De anhöriga kan alltså uppleva olika grader av stigmatisering, beroende på vilket brott deras närstående är dömd för. Men på grund av denna studies begränsade omfång samt informanternas konfidentialitetskrav, kommer jag alltså inte ge en vidare skildring av brotten de anhöriga är dömda för.

3.3 Sekundär prisonisering

Termen prisonisering innebär fängelsedömdas anpassning till den traditionella fängelsekulturen (Clemmer 1958). Detta sker genom social interaktion. Fängelsevärlden är en uttryckslös miljö, där interaktionen mellan den intagna och miljön omkring denna görs opersonlig, vilket påverkar de intagna på ett negativt sätt (Clemmer 1958:297f; Sykes 1958). Utgående från resultat ifrån sin tidigare forskning har Comfort (2003) utvecklat en teori som hon kallar för sekundär prisonisering. Hon konstaterar att prisoniseringen av de frihetsberövade även drabbar deras anhöriga. Personer som besöker kriminalvårdsinstitution utsätts för en försvagad version av samma övervakning, regler och fångenskap som de fängelsedömda underkastas (Ibid:101). Detta trots att de, i lagens mening, är oskyldiga. I praktiken sker denna form av kontroll under besök på kriminalvårdsinstitution genom bland annat visitationer och inlåsning av de anhöriga (Comfort 2003; 2008). Detta leder till att de anhöriga upplever att betydelsen av besöket undervärderas (Comfort 2003:92). I denna studie

används denna teori för att undersöka hur kontrollen på kriminalvårdsinstitution kan förstås ur ett anhörigperspektiv, vilket innefattar hur de anhöriga upplever besöken.

Termen ”prisonisering” avser den process som fångar genomgår under tiden de sitter i fängelse. De accepterar kriminella värderingar, och anpassar sig därmed till den rådande livsstilen på institutionen. Detta innebär att tiden i fängelset främjar den kriminella livsstilen (Clemmer 1958). Konsekvenserna av den sekundära prisoniseringen skiljer sig dock från de som prisoniseringen ger¹³. Enligt Comfort främjar denna form av maktutövning inte en specifik livsstil hos de anhöriga. Däremot påverkar den sekundära prisoniseringen de anhörigas livsstil då de, på samma sätt som de fängelsedömda, konstant är tvungna att anpassa sig efter en högre makt. De är tvungna att lägga ner resurser som tid, pengar och energi på besöken, vilket påverkar deras liv i övrigt. Detta kan leda till att de anhöriga upplever negativa känslor i form av exempelvis frustration (Comfort 2003).

4. Metod

Under novembermånad genomförde jag tre halvstrukturerade kvalitativa livsvärldsintervjuer. En livsvärldsintervju innebär en interaktion mellan informanten och intervjuaren, där en kunskapsproduktion av det upplevda vardagslivet sker (Kvale & Brinkmann 2014:43f). De fyra personerna¹⁴ som jag intervjuade har alla en närstående som är eller har varit frihetsberövad. Nedan redogör jag för tillvägagångssätt och bearbetning av materialet.

4.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt och forskarens förförståelse

Denna studie har en socialkonstruktivistisk ansats, vilken har fötts ur den postmodernistiska traditionen (Sohlberg & Sohlberg 2013:115). Detta innebär att intervjun som metod är en process, där både jag och informanten socialt konstruerar kunskap i form av meningar, positioner och regler (Ibid:274). Förhållandet mellan mig och informanten i intervjusituationen är således kunskapsskapande (Kvale & Brinkmann 2014:75f). Kunskapen som har producerats under intervjusituationerna samt under analysen av empirin, har alltså genomgått flera stadier. Inledningsvis producerades kunskap i interaktionen mellan mig och intervjuaren. Sedan skedde en omvandling av denna, då jag skrev ut det som sades under intervjuerna i skrift. Under analysen av intervjuerna satte jag ytterligare min prägel på texten, då jag valde ut delar av intervjuerna samt tolkade dessa.

---

¹³ I förhållande till Clemmers teori om prisonisering är teorin om sekundär prisonisering inte lika etablerad.

¹⁴ I en av intervjuerna intervjuades två informanter åt gången. Se mer om detta i avsnitt 4.3 ”Genomförande av intervjuerna”.

Detta innebär att min förförståelse, närvaro, val av frågor och inställning till det omtalade spelar roll på studiens utfall. Jag närmade mig informanterna i rollen som kriminologstudent, vilket oundvikligen kom att påverka deras förförståelse gällande mig. Denna förförståelse kan även ha påverkat deras intervjusvar, genom att anpassa svaren till vad de trodde att jag, i rollen som kriminologstudent, förväntade mig. När intervjuerna genomfördes hade jag arbetat som kriminalvårdare under en tidsperiod på sju månader¹⁵. Även detta kom att påverka intervjuerna och analysen av empirin, då min förförståelse och mina tolkningar tillämpades på intervjusituationerna och analysen av materialet. Min förförståelse bidrog bland annat till valet av de ställda frågorna under intervjuerna, samt till vilka reaktioner informanterna fick på sina svar. Vidare inverkade min förförståelse på vilka delar av intervjuerna som jag valde ut för analys. Under analysens gång påverkade förförståelsen mina tolkningar av materialet. Detta innebär att denna studie är en subjektiv tolkning av intervjupersonernas upplevda värld.

4.2 Val av informanter

Det är vanligt förekommande att familjer till frihetsberövade känner skam (Condry 2007; Björkhagen Turesson 2009). Detta medför en problematik i urvalet av informanter, eftersom det är svårt att komma i kontakt med anhöriga (Condry 2007). För att nå ut till gruppen anhöriga, kontaktade jag de ideella föreningarna KRIS Stockholm (Kriminellas revansch i samhället), Buff (Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse), Fateg (Föreningen anhörig till en gärningsman) och Qvinnoqulan Stockholm. Detta skedde först per telefon och sedan per mejl. Inom varje förening ställde en grindvakt upp på att förmedla vidare min förfrågan och mina kontaktuppgifter, samt ett informationsblad vilket innehöll studiens syfte och frågeställning¹⁶. En grindvakt är en person som hjälper forskaren att nå potentiella informanter. Detta kan ske genom att grindvakten kontaktar de potentiella informanterna i miljöer som är slutna för forskaren (Bryman 2011:383f). Här skrev grindvakterna i privata grupper på Facebook, vilka jag inte hade tillträde till. Jag är, i rollen som forskare, förpliktad till att informera de som berörs av undersökningen om den aktuella forskningsuppdragets syfte (Vetenskapsrådet 2002:7). Informationsbladet innehöll därmed denna information. Genom detta snöbollsurval påträffade jag fyra stycken intervjupersoner. Tre av de fyra informanterna som ställde upp tog själva kontakt med mig. Detta är värt att problematisera, då den största delen av personerna som nåddes av mitt informationsblad lät bli att kontakta mig. Detta kan ha påverkat denna studie, då syftet med deltagandet bland informanterna möjligtvis var något annat än att uppmärksamma rollen som anhörig till en fängelsedömd. Dock upplever jag i skrivande stund att detta inte har varit ett problem. Den sista informanten kontaktade jag

¹⁵ Detta var inte informanterna medvetna om. Läs mer om detta i avsnitt 4.6 "Etiska aspekter".

¹⁶ Se informationsbladet i bilaga 1.

personligen. Genom detta urval var alltså inte grindvakterna införstådda i vilka personer som kontaktade mig. För att ytterligare värna om informanternas konfidentialitet kommer jag inte redogöra för mitt exakta tillvägagångssätt gällande hur jag kom i kontakt med intervjupersonerna.

De anhörigas närstående har alla suttit häktade med fulla restriktioner och har även dömts till en påföljd i form av ett fängelsestraff på fyra år eller längre. För att kvaliteten på intervjuerna ska hålla ett visst mått krävs det att informanterna har god erfarenhet från området i fråga (Spradley 1979:46; 48). Samtliga intervjupersoner har alltså genomfört besök under flera år, vilket jag anser innebär att de har god erfarenhet från detta område.

4.3 Genomförande av intervjuerna

Inledningsvis konstruerade jag en intervjuguide¹⁷ utifrån studiens frågeställningar och syfte. Intervjuguiden delades upp i tre olika teman; tiden före besöket, tiden under besöket samt tiden efter besöket. Detta för att informanterna skulle få en mer konkret bild av studiens syfte, samt för att intervjun skulle innehålla en tydlig struktur. Tidigare forskning är ofta inriktad på de riskfaktorer som är kopplade till livssituationen för anhöriga till fängelsedömda (Condry 2007; Björkhagen Turesson 2009:13). Detta innebär att den anhöriga objektifieras och passiveras, vilket kan leda till att enskild persons verkliga upplevelser av situationen försummas (Björkhagen Turesson 2009:13). För att inte gå miste om dessa upplevelser delgav jag informanterna de teman som intervjuerna var tänkta att utgå ifrån. Sedan tillät jag dem berätta sina historier i egen takt, utan större invändningar¹⁸. För att komma åt dessa upplevelser på både en konkret och en känslomässig nivå skapade jag ytterligare två stycken teman som behandlades i varje avsnitt; konkreta upplevelser och känslomässiga upplevelser. Vid behov ställde jag nödvändiga följdfrågor. Intervjuerna tog mellan två till fyra timmar.

Intervjuerna genomfördes i miljöer där informanterna kände sig trygga. Två av intervjusituationerna skedde i intervjupersonernas hem, den tredje intervjusituationen genomfördes på intervjupersonens kontor. Beslutet om platserna för intervjuerna fattade jag tillsammans med informanterna, utgående från deras känsla av trygghet. Eftersom intervjuerna innehöll både skildringar från informanternas vardagliga liv, samt berättelser om besök på kriminalvårdsinstitution, ansåg jag, tillsammans med informanterna, att deras hem var den mest bekväma platsen för intervjuerna att ta plats.

---

¹⁷ Se intervjuguide i bilaga 2.

¹⁸ Detta ledde till att den röda tråden som följde genom intervjuguiden inte blev lika tydlig under själva intervjuerna. Jag ansåg inte att detta var problematiskt, tvärtom upplevde jag det berikande. Dock ledde det till att intervjuerna blev väldigt långa, vilket innebar en stor mängd material att transkribera.

En av intervjuerna genomförde jag med två informanter samtidigt. En av informanterna kontaktade mig och meddelade att hon, tillsammans med en familjemedlem, gärna ställer upp på en intervju. Detta ansåg jag vara berikande då det, som tidigare nämnt, var svårt att komma i kontakt med intervjupersoner. Av olika orsaker, som jag på grund av konfidentialitetskravet inte skriver ut här, var det inte möjligt att genomföra en intervju med var familjemedlem för sig. Därför genomförde jag en mindre gruppintervju. Denna intervju skiljer sig på flera sätt från de andra intervjuerna, där endast en informant deltog. Då informanterna i en intervju består av fler än en person, finns risken att en av intervjupersonerna tar över samtalet (Bryman 2011:463f). I min intervju med dessa två informanter var den ena betydligt mer aktiv än den andra. Detta blir tydligt i analysen av studiens resultat, då få citat av denna informant tas upp. Denna informant instämde dock ofta med sin familjemedlem i hennes intervjusvar, vilket syns i avsnittet om resultat och analys. Intervjusituationen föll sig därmed tämligen naturligt. Vårt att problematisera är även att informanten i fråga alltid genomför besök på kriminalvårdsinstitution tillsammans med dennes familjemedlemmar. Detta kan ha kommit att påverka dennes intervjusvar. Denna problematik förekom inte i de övriga intervjuerna, då intervjupersonerna ensamma kunde svara på frågorna som ställdes. Dessutom har de andra informanterna genomfört besök på kriminalvårdsinstitution på egen hand, utan sällskapet av någon annan. Detta kan innebära att deras intervjusvar inte är lika präglade av yttre påverkan, som svaren från informanten som aldrig har genomfört besök på egen hand är.

4.4 Transkribering

Jag spelade in samtliga intervjuer med en mobiltelefon inställd på flygplansläge. Jag genomförde transkriberingen av intervjuerna i en så nära anslutning till intervjutillfällena som möjligt. För att minska risken för misstolkningar är det viktigt att allt som sägs under intervjuerna skrivs ner (Bryman 2011:431). Därför skrev jag ner alla ord så som de uttalades. Detta innebär att jag skrev ut slangord, omformuleringar och grammatiska fel i form av meningsbyggnad så som de, av mig, uppfattades. Grammatiska fel i form av uttalade ord skrev jag dock ut i korrekt skriftspråk, för att underlätta läsandet av citaten. Utöver detta tog jag i beaktande pauser och olika ljud, vilket i transkriberingen syns som punkter eller ljudbeskrivningar inom parenteser. Syftet med detta var att minska risken för misstolkningar av de, av intervjupersonerna, beskrivna upplevelserna. Dock är det omöjligt att genom transkriberingen ge en objektiv bild av det uttalade. Detta på grund av forskarens förförståelse, som beskrivs ovan.

4.5 Kvalitativ innehållsanalys

Tänkandet föregår språket (Bierschenk 1978:3), vilket innebär att det genom en analys av det uttalade går att komma åt de anhörigas tankar och funderingar. I denna studie applicerar jag en

kvalitativ innehållsanalys på det insamlade materialet. Målet med kvalitativ innehållsanalys är att ge kunskap och förståelse av fenomenet som studeras (Downe-Wamboldt 1992:314). Kvalitativ innehållsanalys är en flexibel metod, där forskaren gör en subjektiv tolkning av materialet. Detta sker genom systematisk kodning och identifiering av teman eller mönster i texten. Jag inspirerades av inriktningen konventionell innehållsanalys, vilken används då existerande teori och forskning på det utvalda området är begränsad (Hsieh & Shannon 2005:1277ff). Det finns ingen exakt beskrivning av tillvägagångssättet vid användningen av denna metod, vilket är orsaken till att tillämpningen av innehållsanalys som metod är begränsad. Jag anser dock att denna metod är tillförlitlig, eftersom syftet med den är att definiera egenskaper i texten genom att ta hänsyn till innehållet och den kontextuella innebörden.

Intervjuerna är indelade i tre olika kategorier; tiden innan besöket, tiden under besöket och tiden efter besöket¹⁹. För att skapa en röd tråd använde jag dessa tre kategorier även under analysen. Informanternas upplevelser och tolkningar påminde i stora drag om varandra, vilket ledde till att jag kodade ut dessa beskrivningar i ett schema i form av subkategorier där jag skildrade likheter och skillnader i informanternas berättelser. För en tydlig redogörelse ställer jag olikheterna i informanternas berättelser mot varandra, medan jag placerar likheterna intill varandra.

4.6 Etiska aspekter

Forskaren ska bedriva sin forskning på ett etiskt korrekt sätt. Inledningsvis bör forskaren ta ställning till balansgången mellan forskningskravet och individskyddskravet (Vetenskapsrådet 2002:5). Som jag tidigare konstaterat, är de anhöriga till fängelsedömda och deras upplevelser av besök på kriminalvårdsinstitution ett utforskat vetenskapligt område²⁰. Anhörigas betydelse för frihetsberövade påverkar återfallsrisken för de fängelsedömda (Sampson & Laub 1993). Det innebär att detta område är högst relevant att undersöka, eftersom en god inblick i anhörigskap kan påverka återfallsrisken för de fängelsedömda på ett positivt sätt. Detta medför att samhällets utveckling stimuleras.

De teman som intervjuguiden utgår ifrån kan vara känsliga för informanterna. Individer får inte komma till skada eller utsättas för förödmjukelse eller kränkning i samband med en studie (Vetenskapsrådet 2002:5). I denna studie tog tre av fyra informanter själva kontakt med mig, efter att de fick insyn i studien och de forskningsetiska principerna²¹. I samband med att jag kontaktade den fjärde informanten och ställde frågan om medverkan, delgav jag denna syftet med studien och de forskningsetiska principerna. Detta innebär att jag förutsatte att samtliga informanter

¹⁹ Se kodningsschema i bilaga 3.

²⁰ Se mer om detta i avsnitt 2. "Tidigare forskning".

²¹ Detta efter att de hade läst informationsbladet som grindvakterna publicerade i de gemensamma forumen. Se bilaga 1.

var införstådda i studiens frågeställning och syfte då de tackade ja till att medverka. Dessutom upprepade jag samtyckeskrevet under intervjuernas gång. Under intervjuerna försäkrade jag informanterna om att det insamlade materialet endast kommer att användas för forskningsändamål. Informanter som deltar i vetenskapliga undersökningar omfattas av konfidentialitetskravet (Ibid:12). För att uppnå detta krav har jag tilldelat de anhöriga fiktiva namn. Även namn på platser, häkten, anstalter, myndigheter och andra personer är fingerade.

Som jag tidigare nämnde har jag i skrivande stund arbetat som kriminalvårdare i sju månader. Innan intervjuerna bestämde jag mig för att inte berätta det för informanterna. Enligt min förförståelse kan just personal på kriminalvårdsinstitution vara en bidragande faktor till hur de anhöriga upplever besök på kriminalvårdsinstitution. Jag ansåg att vetskapen om mitt jobb kunde hålla informanterna från att uttrycka negativa känslor kring deras förhållande till kriminalvårdare. Eftersom jag inte ville riskera detta, valde jag att inte underrätta informanterna. Detta kan komma att medföra framtida problem, då risken för att jag och informanterna träffas på kriminalvårdsinstitution förekommer. Jag anser dock att min roll som student skiljer sig från min roll som kriminalvårdare, vilket jag får förklara för informanterna ifall en sådan situation uppstår.

4.7 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Kvalitativ forskning kan endast förstås i sitt enskilda sammanhang (Kvale & Brinkmann 2014:119). Kunskapen som producerades i interaktionen mellan mig och de anhöriga är alltså unik. Empirin som jag har samlat in i denna studie har därför en låg reliabilitet, då det är svårt att reproducera analysen och resultatet från de enskilda samtalen. I samband med kvalitativa intervjuer diskuteras reliabiliteten ofta i samband med forskarens val av ställda frågor (Ibid:213f). I denna studie försökte jag hålla antalet ledande frågor på en låg nivå, då de oavsiktligt formar informantens svar. Dock var det omöjligt att till fullo undvika användningen av dem. Genom dessa få ledande följdfrågor prövade jag tillförlitligheten i informanternas svar. I vissa fall kan detta leda till att reliabiliteten i kvalitativa intervjuer ökar (Ibid:213f).

För att produktionsprocessen skulle bli så reflexiv som möjligt, försökte jag vara objektiv i förhållande till subjektiviteten. Detta då subjektiviteten är omöjlig att komma ifrån när det gäller kvalitativa intervjuer (Kvale & Brinkmann 2014:292). Det gjorde jag genom att påvisa studiens vetenskapsteoretiska utgångspunkt på ett så tydligt sätt som möjligt. För att ytterligare öka insynen i studien beskriver jag även tillvägagångssättet under intervjuerna så utförligt som möjligt. Utöver det så redogör jag arbetet kring analysen på en detaljerad nivå. Dessa faktorer bidrar samtliga till en ökad transparens. Valideringen i denna studie omfattar hela produktionsprocessen av kunskap (Ibid:302). I denna uppsats redogör jag för min tolkning av materialet. Transparensen är därmed den viktigaste indikatorn på att resultatet har en hög validitet.

Syftet med denna studie har aldrig varit att kunna generalisera resultatet till en större population. I denna socialkonstruktivistiska värld består resultatet från studien av producerad kunskap, i form av socialt kontextualiserade former av förståelse och handling. Resultatet från analysen ska därmed kunna appliceras på intervjusituationerna som uppstod i interaktionen mellan mig och informanterna.

5. Resultat och analys

Analysen är uppdelad i tre olika teman; tiden innan besöket, själva besöket och tiden efter besöket. För att analysen ska få en röd tråd ges först en presentation av informanterna. I presentationerna tas även relevant bakgrundsinformation om intervjupersonerna upp. Sedan följer analysen av de tre teman, med underteman. Trots denna uppdelning, kan delar av analysen upplevas passa in under andra rubriker. För att ge texten en röd tråd har jag dock valt att placera dem i en kontext som främjar läsandet av texten. Samtliga informanter vittnar om att de, under tiden som deras närstående är frihetsberövade, går igenom olika stadier som kan jämföras med en läkningsprocess. Upplevelserna från besöken beskrivs av de anhöriga på olika sätt, beroende på i vilket stadie av processen de befann sig under det beskrivna besöket. Varje avsnitt inleds med en analys av de anhörigas upplevelser från den turbulenta tiden då de närstående var häktade. Sedan följer en analys av tiden då den inledande chockfasen hade lagt sig och de anhöriga kände sig mer bekväma i sin situation.

5.1 Intervjupersoner

Informanterna i denna studie har flera saker gemensamt. Samtliga informanters första kontakt med rättsväsendet var då deras närstående häktades. Alla intervjupersoner vittnar om att detta innebar en livskris för dem. Alla fängelsedömda var inledningsvis häktade med fulla restriktioner. För de anhöriga innebar just denna tid en svår tid, då kontrasten mellan tiden innan gripandet och tiden på häktet var väldigt stor. Därför beskriver de anhöriga besöken på häkten som tyngre än besöken på anstalt.

5.1.1 Lisbet och Robin

Lisbet är en kvinna i 40-årsåldern. Robin är en man i 20-årsåldern. Lisbets son och Robins bror Oscar sitter i fängelse. Robin och Oscar har under största delen av sina liv bott tillsammans. De har varierat mellan att bo hos Lisbet och deras pappa. Dock berättar Robin att han och Oscar tidigare inte umgicks så mycket. Han säger att han, innan Oscar dömdes, aldrig skulle ha trott att han skulle sakna Oscar så mycket som han gör.

Oscar har flyttats runt på flera häkten och anstalter. Lisbet har ansökt om nya besökstillstånd varje gång som Oscar har förflyttats, eftersom tidigare tillstånd inte är giltiga på nya placeringar²². Lisbet beskriver denna ansökningsprocess som uttröttande.

Innan Oscar dömdes besökte Lisbet honom på egen hand. Detta eftersom att det var svårt att få flera besökstillstånd godkända åt gången. För Robins del innebar detta att det tog lång tid innan han fick träffa Oscar. Från att Oscar greps tog det nästan ett år innan Robin fick besöka honom. Robin har därmed aldrig genomfört besök på häkte, vilket innebär att han i intervjun inte uttalade sig om tiden då Oscar satt häktad. Idag träffar Robin Oscar ungefär var fjärde vecka. Lisbet är alltid med på de besöken²³. Dessutom brukar hon även besöka Oscar på egen hand. Mellan besöken brukar Oscar ringa både Robin och Lisbet cirka två gånger. Robin uppger att han och Oscar idag har en bättre relation än innan Oscar häktades.

5.1.2 Ann-Sofie

Ann-Sofie är en kvinna i 50-årsåldern. Hennes son Markus sitter i fängelse. Ann-Sofie hade daglig kontakt med Markus innan han greps. Dock var månaderna innan Markus greps mer turbulenta än vanligt. Ann-Sofie beskriver att hon under denna tid kände ilska gentemot Markus både dag och natt, vilket för stunden hade infekterat deras förhållande.

När Markus greps var Ann-Sofie angelägen om att påvisa sin kärlek gentemot Markus, så att gripandet i samband med den turbulenta tiden av ilska inte skulle få honom att tro att han hade blivit lämnad av sin familj. Eftersom Markus satt häktad i närheten av familjens hem, träffade Ann-Sofie inledningsvis Markus flera gånger per månad. Idag rings de en gång i veckan, men ses inte så ofta då avståndet mellan hemmet och anstalten är stort. Dock har Ann-Sofie trots det långa avståndet genomfört flera besök på de anstalter som Markus tidigare har suttit på.

5.1.3 Alice

Alice är en kvinna i 40-årsåldern. Hon hade varit sambo med Abbe i tre år när han häktades. Alice har barn, vilka har vuxit upp i närheten av Abbe. Idag har Abbe avtjänat sitt straff, och bor åter tillsammans med Alice och barnen. Alice skiljer sig från de andra informanterna på flera sätt. Hon är den enda som har en kärleksrelation med den fängelsedömda. Hon är den enda av informanterna som hade en sexuell relation med sin närstående under tiden som han var frihetsberövad. Hon

---

²² Ett tillstånd till besök för en närstående upphör att gälla om den intagne placeras i högre säkerhetsklass eller i säkerhetsavdelning (7 kap. 30§ Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för fängelse 2011:1).

²³ Detta, i kombination med att Lisbet tog över intervjun, kan tolkas innebära att Robins intervjusvar var snedvridna på grund av sin mammas närvaro. Se mer om detta i avsnitt 4.3 ”Genomförandet av intervjuerna”.

beskriver Abbe som hennes trygghet. För Alice var det otroligt viktigt att få besöka Abbe under tiden han var frihetsberövad. Hon beskriver besöken som hennes sätt att tanka energi.

Under tiden som Abbe satt häktad hade två olika myndigheter²⁴ ansvar för hans besök. För Alice och Abbe innebar detta att de inledningsvis fick ha närkontakt med varandra under besöken, trots att Abbe satt häktad med fulla restriktioner. När den andra myndigheten tog över ändrades detta, vilket Alice upplevde som väldigt ansträngande.

5.2 *Inför besöket*

Även ett kort besök på kriminalvårdsinstitution kräver förberedelser. Institutionen besitter makten att bestämma över vilka personer som får genomföra dessa besök. Då de anhöriga ansöker om ett besökstillstånd kontrollerar institutionen deras bakgrund. För att de anhöriga ska få ett besökstillstånd ska de ha en bakgrund som kan jämföras med det konforma beteendet som, enligt Foucault teori om kontroll, institutionen strävar efter att anpassa individen till. Ifall den anhöriga förekommer i exempelvis polismyndighetens belastningsregister kan de, av institutionen, nekas besök (Kriminalvården 2016a). Enligt Foucaults teori ska en olydig individ straffas (Foucault 2003). Här sker detta genom att institutionen nekar anhöriga besökstillstånd, vilket leder till att de anhöriga hindras genomföra besök. Nedan redogör jag för de anhörigas vidare upplevelser av tiden innan besöken på kriminalvårdsinstitution.

5.2.1 **Avsaknaden av information om besök**

Tidigare forskning visar att anhöriga upplever att den inledande kontakten med rättsväsendet påverkar dem på ett ekonomiskt, känslomässigt och socialt plan (Morris 1965:89f; Jorgensen et al. 1986; Arditti 2012). Abbe, Markus och Oscar häktades alla med fulla restriktioner. För deras anhöriga innebar detta en tid i ovisshet, då de inledningsvis inte fick ha någon som helst kontakt med sina närstående. Lisbet och Ann-Sofie beskriver känslan av att de inte visste hur deras söner mådde som den värsta.

Jag visste inte alls i vilket skick han skulle vara. Jag var jättenervös innan.

[Ann-Sofie]

Men mycket det att ingen kunde ge någon information och de fick inte prata och jag ville ju veta hur Oscar mådde när jag inte fick prata med honom. Och det var ju ingen som fick ge mig den informationen.

[Lisbet]

Som i citaten ovan beskrivs, straffas även anhöriga då en person häktas med fulla restriktioner. Att tvingas inta ett passivt läge där de inte tillåts ta del av information kan upplevas som en form av sekundär prisonisering. Detta på grund av att de anhöriga frånhålls från att upprätthålla kontakten

---

²⁴ På grund av konfidentialitetskravet kommer en noggrannare skildring av vilka dessa är, samt orsaken till detta utfall, inte ges.

med sin närstående, på grund av brottet denna är misstänkt för. Tidigare forskning visar att denna ovisshet är ett återkommande tema i anhörigas berättelser om besök på kriminalvårdsinstitution (Condry 2007:58f). Ann-Sofie menar att även osäkerheten kring hur ett besök går till i praktiken präglade henne under dagarna innan det första besöket.

Dels det här som jag säger, osäkerheten i att hur går det till, vad kommer hända [...]. Får se, kroppsvisiterar de även besökare? Även mammor? Det handlar ju om att man inte har kunskapen. Och det man har hört, det är bara skräckscenarier. [...] Det är lite skrämmande för en anhörig [...]. Man känner sig lite kriminell. Eller, stämplad som anhörig till en kriminell så förmodligen är mamma också kriminell.

[Ann-Sofie]

Enligt Ann-Sofie berodde ovissheten till stor del på en brist i informationen från kriminalvårdens håll. På kriminalvårdens hemsida meddelas besökare att de måste medta legitimation, samt att de kommer att undersökas på ett sätt som liknar säkerhetskontrollen på en flygplats. Där står även att personalen ibland använder narkotikahund, samt att ytliga kroppsbesiktningar sker avskilt (Kriminalvården 2016a). Innan besöket visste Ann-Sofie att hon var tvungen att anpassa sig till institutionens regler. Dock visste hon inte vad dessa regler bestod av i detalj, vilket ledde till en känsla av obehag. Jag förstår detta som att hon var orolig för att uppfattas som okunnig i förhållandet till det konforma beteendet som institutionen tvingar besökarna att inta. Ann-Sofie menar att ifall hon, på förhand, hade vetat hur det konforma beteendet hon förväntades inta hade sett ut, kunde den obehagliga känslan ha avtagit. Eftersom att Ann-Sofie tvingades leva i ovisshet, säger hon att hon kände sig sekundärt stigmatiserad på grund av sin position som mamma till en häktad. Enligt Goffman kan den anhöriga och den fängelsedömda, den primärt stigmatiserade, komma att behandlas som en enhet (Goffman 1963:36, 38). Detta upplever Ann-Sofie här.

5.2.2 Besök leder till kunskap

Med tiden vände sig informanterna i denna studie vid besök. De hade då lärt sig vilket beteende de, av institutionen, förväntades inta. Det, i samband med att de hade regelbunden kontakt med sina närstående, ledde till att känslan av ovisshet avtog. Ann-Sofie menar att känslan delvis avtog redan innan det andra besöket, vilket tyder på att oron inför det första besöket verkligen grundade sig i ovissheten.

Andra besöket var lättare. [...] Jag hade mer kött på benen [...]. Jag visste var jag skulle gå in, jag visste proceduren, jag visste hänga av dig i skåpet, nyckeln in i luckan, alltså de här, de bitarna. Vilket gjorde att jag... Jaa, på något vis var jag bättre förberedd på att prata väder och vind.

[Ann-Sofie]

Ann-Sofie menar att den obehagliga känslan av ovisshet försvann då hon under det andra besöket hade mer erfarenhet, och därmed besatt kunskap om små, till synes, triviala procedurer. Detta tyder

på att Ann-Sofie inte upplever besöken som lika skräckinjagande när hon väl fått kunskap om institutionens regler, och därmed känner sig förberedd. Här hade hon anpassat sig till de rådande villkoren, vilket innebär att hon hade intagit ett konformt beteende. Hon löd de, av institutionen, utsatta reglerna. Enligt Foucault främjar ett sådant beteende upprätthållandet av institutionens makt (Foucault 2003). Detta upplevs inte av Ann-Sofie som problematiskt, tvärtom. Att inte veta vad den kontrollhavande institutionen förväntar sig, är en problematik som hon upplevde obehaglig.

5.2.3 Rätt klädsel minskar lidandet

Dagarna innan besöken präglades av funderingar. Detta trots att de anhöriga hade vant sig vid att besöka de frihetsberövade. För att upprätthålla det ovan beskrivna konforma beteendet, och därmed minska sitt eget lidande, krävdes praktiska förberedelser från besökarnas håll. Alice vittnar om en problematik i säkerhetsundersökningarna. Detta ledde till att hon, innan besöken, lade ner mycket energi på att planera sin klädsel.

Jag vill göra det så enkelt som möjligt. För alla, även för mig själv också. Så att det jag planerade när jag ska på besök var att, jag planerade mina kläder. In i detalj. För att jag ska slippa behöva stå där och ta av mig kläder i onödan.

[Alice]

I intervjun säger Alice att hon upplever det problematiskt att tvingas ta av sig sina kläder. Bortsett från känslan av blottning kan detta bero på en uppfattning av förnedring. Detta anser jag är en form av sekundär prisonisering. Denna form av övervakning stärker nämligen institutionens position som makthavare. Detta då besökarna inser att de inte har kontroll över situationen, utan måste anpassa sig till de rådande reglerna för att kunna genomföra besöket. För att knyta an till det ursprungliga temat ”inför besöket”, leder denna kontroll till att besökarna anpassar förberedelserna inför besöket på ett sådant sätt att dessa kan minska lidandet de annars kan utsättas för.

5.2.4 Institutionaliserings påverkan

Trots att de anhöriga hade intagit ett konformt beteende, och nu kände till de rådande reglerna och villkoren på ett besök på kriminalvårdsinstitution, kunde besöken fortfarande upplevas som ansträngande. Nedan beskriver Ann-Sofie de, av henne, upplevda orsakerna till detta.

På [x-anstalt] tror jag faktiskt till och med att jag har ljugit en gång och sagt att det var fullt, det fanns inga besöksrum [...]. Så att vi var tvungna att ta det veckan efter. För jag kände bara, jag orkar inte åka dit [...] Att ge sig ut på en resa på [antal] mil kanske i februari månad, för att träffa någon, bli inlåst i ett rum i fyra timmar där du vet att fan, jag kommer bli klaustrofobisk där inne. Jätteskönt att träffa honom, men det som det går ut på är att vi ska prata litegrann och så ska han berätta om vad som har hänt, vilket han berättade förra veckan i telefon i detalj.

[Ann-Sofie]

De anhöriga kan inte påverka var kriminalvården, som institution, väljer att placera de fängelsedömda. För de anhöriga innebär detta att resan till institutionen, där deras närstående är intagen, kan bli lång²⁵. Ovan tar Ann-Sofie upp detta. Hon menar att den långa resan inte alltid är värd tiden hon får med sin son. Under besöket pratar de om vad Markus har gjort under den senaste tiden. Det samtalet har de dock redan haft, då de har möjlighet att prata i telefon. Ann-Sofie upplever dessutom att hon inte kan samtala med Markus på samma nivå som hon gjorde innan han frihetsberövades. Detta skyller hon på institutionaliseringen, eftersom Markus vill skydda sig själv och sitt mående genom att inte vara för involverad i livet på utsidan.

De [intagna] orkar inte, eller så är det för honom iallafall. Och jag har hört andra beskriva samma sak. Att, att man kan inte prata lika naturligt längre. Och man, man sällar bort positiva saker som, som händer på utsidan. Därför att man vill inte såra, man vill inte sätta igång känsloreaktioner. Vilket gör att det blir lite envägskommunikation.

[Ann-Sofie]

Ann-Sofie säger att det inte tog lång tid innan hon upplevde att Markus institutionaliserades, vilket alltså påverkade kommunikationen mellan henne och hennes son. Tidigare forskning visar att fängelsemiljön inte är nådig. Detta smittar av sig till de intagna som lever där (Clemmer 1958:298; Goffman 1961). För att överleva tiden som frihetsberövad reducerar intagna livet till nuet. Det innebär att de hamnar i ett tomrum, där nuet är det enda av betydelse och där livet på utsidan bleknar. Detta eftersom att de intagna har svårt för att relatera till både dåtiden och framtiden (Jonasson 2009:76f). Jag upplever institutionaliseringen av de intagna som en sekundär prisonisering av de anhöriga, då detta drabbar dem i deras kontakt med sina närstående på kriminalvårdsinstitution. Ann-Sofie beskriver kontakten mellan henne och Markus som en ”envägskommunikation”. På grund av institutionaliseringen av Markus, blir hennes kontakt med honom mer ansträngande än tidigare. Det är i linje med vad tidigare forskning visat. Anhöriga, vars närstående är frihetsberövade, kan reducera positiviteten i samtalet med sin närstående, för att denna inte ska påminnas om vad den har gått miste om (Condry 2007:60).

5.3 Besöket

Under genomgången av empirin konstaterade jag att informanternas upplevelser från besöken kan delas upp i två subkategorier; kontakten med den frihetsberövade och påverkan genom yttre omständigheter. Nedan skildrar jag den, av de anhöriga, producerade kunskapen om dessa intryck.

---

²⁵ Tidigare forskning visar att besök på kriminalvårdsinstitution är en finansiell prövning för de anhöriga (Morris 1965:89f; Jorgensen et al. 1986; Arditti 2012). Detta vittnar även informanterna i denna studie om. Dock var detta, för informanterna i denna studie, inte anledningen till att besöken stundvis uteblev.

5.3.1 Olika syften med besöken

I detta avsnitt upplever jag att syftet med de anhörigas besök indirekt påverkas av institutionens kontroll. Beroende på vad de anhöriga tillåts göra under besöken, regleras syftet. De anhöriga vittnar om olika syften med besöken på kriminalvårdsinstitution. Alice är den enda av informanterna som har besökt sin partner på kriminalvårdsinstitution, vilket visar sig påverka syftet med hennes besök. I Alices liv var Abbe den som gav henne kraft och energi. Då Abbe var frihetsberövad ansvarade Alice ensam för barnen. Det, i kombinationen med ovissheten om vad som skulle hända, var två stora stressfaktorer som präglade henne. Detta ledde till att besöken på kriminalvårdsinstitution gav Alice energi för att orka ta sig igenom vardagen.

För mig var [besöket] skitviktigt. För min känsla av att bara få vara där, även fast det var under de här omständigheterna, i ett nasty litet rum, med inget privatliv med ingenting och alla hör allting, så betydde det här allt. För jag behövde, för mig, ha den energin. För att orka, till nästa vecka. För jag har ingen annanstans, jag har ingen annan vuxen att prata med. Min man satt i fängelse.

[Alice]

Ann-Sofie menar att syftet med deras besök är något annat, vilket även Lisbet och Robin vittnade om i sina intervjuer. Inledningsvis var det att se hur deras närstående mår. Sedan har besöken gett dem kontinuerlig bekräftelse på att deras närstående har det bra.

Jag ville ju krama om honom. Som mamma vill man ju helst bara packa ihop en och göra en så här liten och hålla honom i famnen och säga att det här blir jättebra, jag ska ta hand om det [...]. Man vill bara se att de, på något sätt läsa av sinnessillstånd och känsleregister [...]. Man vill tala om att man älskar dem och man vill tala om att man finns på utsidan.

[Ann-Sofie]

Utgående från citatet ovan ville Ann-Sofie inledningsvis, i positionen som mamma till Markus, förmedla en trygghet till sin son. Hon ville minska Markus potentiella lidande. Tidigare forskning visar att fängelsedömda, i positionen som söner, kan plågas av en känsla av skam. Detta eftersom de har orsakat sin mamma lidande (Howarth & Rock 2000; Jonasson 2009:86; Condry 2007). Ann-Sofie menar att hon ville undvika detta genom att ge sin son närhet. Tidigare forskning visar att liknande känslor kan förekomma i en relation där en anhörigs partner är frihetsberövad (Howarth & Rock 2000). Dock präglas dessa känslor av en oro i form av en rädsla för att, på grund av brottet, mista sin partner (Jonasson 2009:86).

Inledningsvis, då de närstående var häktade, upplevde de anhöriga att syftet med deras besök inte uppnåddes. Eftersom samtliga närstående var häktade med fulla restriktioner så fick besökarna inte ställa frågor om det inträffade. Dessutom fick inte Lisbet eller Ann-Sofie ha någon närkontakt med sina söner.

Alltså det var, helt absurt. Man kunde ju bara fråga hur mår du? Vad gör du på dagarna? Vi har det bra hemma.

[Lisbet]

Det var en oerhört frustrerande period. Jag hade så många frågor. Och ingen av dem kunde jag ställa. [Under det första besöket] fick jag inte krama honom. Vilket var jättejobbigt. [...] Man gör jävligt dumma grejer som människa. Men det förmedlar inte vem du är. Och det gör absolut ingen skillnad för mig, jag älskar dig oavsett invändigt och utvändigt. Men jag kan fördöma det som har hänt. (härmar personal) Nej, det får ni inte prata om!

[Ann-Sofie]

Tidigare forskning visar att anhöriga ställs inför en moralisk problematik i samband med att någon i deras närhet misstänks för ett brott. De ska plötsligt ta ställning till hurvida de verkligen älskar personen i fråga, trots att denne misstänks för ett, möjligen, grovt brott (Howarth & Rock 2000:69f). Ovan beskriver Ann-Sofie denna känslostorm, och kritiserar i det sambandet kriminalvårdens regel om att den frihetsberövade inte får samtala om det inträffade under besök.

Som jag tidigare nämnde hade två olika myndigheter, i tur och ordning, ansvar över Alices och Abbes besök. Inledningsvis fick de ha närkontakt med varandra, i form av kramar och pussar. När ansvarsskiftet skedde uppstod en situation som kan liknas vid den som Lisbet och Ann-Sofie var med om när deras söner häktades.

Från att vi kan sitta nära och hålla varandra och gråta och bara fuck, hur kommer vi klara det här, hur ska vi reda ut det här, vart ska vi flytta, var ska vi bo, vad kommer hända? Till att [myndighet x] kommer in med två bord mellan oss, två [från personalen] med armarna i kors, där vi inte ens får nudda varandra. Vi får inte ens ha fotkontakt med varandra. Där jag behandlas som en brottsling. Det är fruktansvärt att sitta så och titta på varandra. [...] Så att sitta med två bord emellan oss och gråta, var sin person. Och inte kunna trösta. Det är värre än att inte vara där. Jag hade nog, jag hade nog hellre i dagsläget inte åkt dit. Och då hade vi kunnat prata per telefon. För att se varandra gråta och inte kunna hålla i varandras händer, alltså. Det är så fruktansvärt tungt. Så jag grät varje gång när jag gick ut i korridoren. Tårarna bara rann.

[Alice]

Ovan beskriver Alice en situation, där hon mådde väldigt dåligt. Syftet med hennes besök hade tidigare varit att få och ge närhet till Abbe, samt att lösa den rådande situationen. Plötsligt framtogs hon möjligheten till att göra det. Då säger hon att hon hellre hade låtit bli att genomföra besöken, eftersom syftet med dem inte längre uppnåddes.

De anhörigas syfte med besöken påverkas alltså bland annat av den rådande kontrollen på institutionen. De anhöriga tvingas inta ett konformt beteende, vilket kan strida mot deras ursprungliga syfte med besöket. Då kan syftet regleras till att anpassas efter vad som är tillåtet. Comfort skriver att besökare på kriminalvårdsinstitution utsätts för samma form av övervakning som de fängelsedömda underkastas (Comfort 2003:101). Jag anser här att denna övervakning påverkar syftet som de anhöriga har med besöken. Därför klassar jag det, av informanterna, ovan beskrivna som sekundär prisonisering.

5.3.2 Kränkande visitationer

Tidigare nämnde jag att Alice planerade sin klädsel i minsta detalj, för att slippa ta av sig kläderna under säkerhetsvisitation. Ann-Sofie nämner inte planeringen av klädseln, men likt Alice upplever hon visitationerna som problematiska.

Jag tycker inte om att ta av mig skorna [...]. Jag förstår varför vi måste göra det, absolut. Men jag tycker inte om det. Jag tycker att... att det ifrågasätter mig som människa och att det nedvärderar mig som person.

[Ann-Sofie]

Tidigare forskning visar att när en individ tvingas ta av sig kläderna angrips denna på ett personligt plan (Sykes 1958:69). I citatet ovan beskriver Ann-Sofie just detta. Jag uppfattar hennes beskrivning av situationen som att hon upplever sig utsatt för både sekundär prisonisering och stigmatisering. Den sekundära prisoniseringen uttrycker sig i formen av själva visitationen. Trots att Ann-Sofie inte är skyldig till något brott, tvingas hon ta av sig skorna. Orsaken till varför hon måste göra detta upplever jag att Ann-Sofie grundar i sekundär stigmatisering. Eftersom institutionen vill syna henne trots att hon i lagens namn är oskyldig, känner hon sig ifrågasatt. På grund av relationen en person har till en primärt stigmatiserad individ, kan även denna komma att stigmatiseras (Goffman 1963:21, 36, 38). Ann-Sofie känner sig ifrågasatt just på grund av att hennes son är fängelsedömd.

5.3.3 Vad tror personalen om mig?

Informanterna vittnar om en problematik i deras förhållande till personalen på kriminalvårdsinstitutionen. Vissa dagar får besökarna exempelvis ta med mobiltelefonen till omklädningsrummet²⁶, andra dagar tvingas de lämna kvar den utanför anstalten. Dessutom upplever informanterna att de blir väl bemötta av vissa kriminalvårdare, medan andra kriminalvårdare uppför sig mer eller mindre otrevligt. Tidigare forskning visar att kontroll, i form av inkonsekventa bemötanden, upprör besökare, vilket i sig leder till tydliga maktskillnader i förhållandet mellan institutionen och dess besökare (Comfort et al. 2005:7; Moran 2013). Ann-Sofie ger ett exempel på hur kriminalvårdarnas inställning påverkar henne.

Där finns det ju bara det här hur någon säger: ja, men... Då får du vänta här en stund, så kommer någon och hämtar dig till ett besöksrum. De är och hämtar honom nu. Bara det är ju en betryggande sak att få höra, ja men okej jag sitter och väntar här, för nu hämtar de honom och så hämtar de mig. Till de som säger så här, ja du kan sätta dig här. Och så bara försvinner de. Man har ingen aning om, vad är det som händer? Hur länge ska jag sitta här?

[Ann-Sofie]

²⁶ Efter att besökare har passerat centralvakten på kriminalvårdsinstitution förs de till ett omklädningsrum där de kan hänga av sig sina tillhörigheter som inte ska medtas till besöket med den fängelsedömda. Efter att de har hängt av sig i omklädningsrummet ska de gå igenom ytterligare en metalldetektor, vilket hindrar dem från att ta in exempelvis mobiltelefon från omklädningsrummet till besöksrummet.

Enligt Ann-Sofie kan personalen, med sin närvaro och sin inställning, påverka de anhörigas upplevelser från besök. Personalens inställning gentemot besökarna är dock inte en regel som är utförd av institutionen. Detta är ett skeende på ett personligt plan, där konsekvenserna av detta påverkar de anhörigas upplevelser från besök. Huruvida jag kan tolka detta som en maktteknik är dock oklar, just eftersom att det inte är en konkret regel eller ett rådande villkor på kriminalvårdsinstitution.

Samtliga informanter i denna studie tog, i intervjuerna, upp den ovan nämnda relationen mellan dem och personalen på kriminalvårdsinstitution. Alla reflekterade över vad personalen på institutionen tänker om dem när de kommer för att genomföra sitt besök.

Men det handlar ju också om att man [under det första besöket]... Att man inte riktigt vet vad det är som kommer sedan. Och när man vet, när du kommer på besök två och tre, och du vet vad som kommer sedan, och man helt plötsligt upptäcker att man rör sig ganska vant i de här... Jaja, har vi treans rum idag eller? Då känner man bara så här, vad fan ska de tro nu? Tror de att jag är, typ har alla mina barn på fängelse för att jag är så himla hemtamig i den här miljön?[...] Jag har suttit i det väntrummet och tänkt att undrar vem de tror att jag är, egentligen. Gangstermamma, jag vet att ett tag så gick det en tv-serie som hette Sons of Anarchy. Och när jag såg frun där, eller mamman, eller vad hon nu var. Hon var någon gängledare. Så tänkte jag så här, fan. Tänk om de tror att jag är typ hon. Värsta gangstermamman!

[Ann-Sofie]

Man känner att vad gör jag här? Jag passar inte in här. Och så känner man sig uttittad. Och när man sa vem man skulle hälsa på så visste man nästan, de kändes som att de visste vem jag är här för att hälsa på och varför. Man kände sig mindervärdig på något sätt.

[Lisbet]

Robin instämde med Lisbet. Även Alice nämnde detta. I citaten ovan uppfattar jag att informanterna skildrar en form av sekundär stigmatisering. I interaktionen med andra individer på institutionen uppfattar de anhöriga sig själva och sina upplevda identiteter som ifrågasatta. De anhöriga identifierar sig som besökare, medan de identifierar personalen som kriminalvårdare. Detta, förstår jag, leder till att besökarna upplever att ett maktförhållande skapas, vilket tar sig uttryck genom upplevda föreställningar av sekundär stigmatisering. Den sekundära stigmatiseringen upplevs, av informanterna i denna studie, förekomma på grund av att personalen känner till vilka de är och vem de ska besöka.

5.3.4 En upplevd sekundär stigmatisering

Trots att samtliga informanter beskriver situationer som jag förstår som sekundär stigmatisering, är dock Alice den enda intervjupersonen som har konkreta exempel på hur hon upplevde att denna sekundära stigmatisering tog sig uttrycket av.

Ibland kan man få sådana smutsiga blickar. Lite nedvärderande. Jaa, ha det så bra då. [...] det är kränkande. Jag vet att de förstår att alla ligger där, som har en kvinna på utsidan. Men ni behöver inte slänga det i ansiktet på mig. Det är fortfarande privatliv. Det lilla privatliv man kan säga att vi har då. Det är inte så mycket liksom, två timmar. Eller två och en halv timme. Innanför en låst dörr. På en liten äcklig madrass inom kriminalvården. Förnedra inte det, tack. För det behövs inte. Faktiskt. Jag är så synad, ändå. Av alla [...]. Jag behöver inte ha era blickar på mig. Hur smutsig jag ser ut när jag kommer därifrån. Jag behöver inte ha det. Det är fortfarande min man jag älskar. Han är en bra människa, liksom.[...] Jag förstår att du gör ditt jobb. Men jag är inte dömd. Jag har inte gjort något fel i det här. Förutom att jag lever med min man, den mannen jag älskar. Det gör jag.

[Alice]

Orsaken till varför Alice upplever dessa blickar från personalen, grundar hon i att det är hennes partner som hon besöker. Tidigare forskning visar att kvinnor, vars partner är fängslad, menar att kontrollen som institutionen och dess personal utövar begränsar deras samliv (Comfort et al. 2005). Alice försöker att inte låta detta påverka henne och Abbe, men påverkas ändå av personalens bemötande. Alice upplever att personalen dömer henne för att hon stannar kvar i förhållandet. Hon upplever att hon blir ifrågasatt utgående från den positionen hennes partner befinner sig i, vilket kan ses som en kränkning av hennes personliga integritet. Detta kan klassas som att Alice utsätts för sekundär stigmatisering, då stigmat baserar sig på omgivningens stigmatisering av den fängelsedömda (Condy 2007:62).

Som tidigare nämnt beskriver informanterna en inkonsekvens i sättet de blir bemötta på under besök på kriminalvårdsinstitution. Som ovan nämnts upplever de att de, stundvis, utsätts för sekundär stigmatisering från en del av personalen. Ann-Sofie beskriver dock en situation där hon upplever att hon inte blev illa bemött, tvärtom förgyllde en kriminalvårdare hennes besök.

En manlig [kriminalvårdare] i [x-stad], han sa så här. Jaa, du ska veta det, att det är en ganska fin kille du har. Det var ju så att bara aaaahh! Tack! (skratt) [...] Men just för mig, just då, så blir det ju det här att det blir ju en bekräftelse på att, ja men du tyckte att han var trevlig. Ååh vad kul. För det gör mig lite mindre dålig. Som har fostrat honom så att han har hamnat här. [...] Dels förväntar man sig det inte, och dels... så krockar det med det här som man känner i övrigt. Det här med att jag måste ju vara en dålig förälder som sitter här och som väntar på att få komma in och besöka min son som har begått [ett brott]. Och där kommer ju den egna föräldrapsikan fram.

[Ann-Sofie]

Ann-Sofie dömer sig själv för brottet hennes son har begått. Oron över vad personalen tänker om henne grundar sig i hennes egna föreställningar om sig själv som en dålig mamma. I likhet med Ann-Sofies uttalande visar tidigare forskning att det är vanligt att familjemedlemmar känner skam och skuld för brottet som deras närstående har begått (Howarth & Rock 2000; Condry 2007). De ser sig själva som medskyldiga till brottet, och skuldsätter sig för att de inte har lyckats hindra att brottet har inträffat. Detta trots att de inte hade en aning om vad som skulle hända (Condry 2007:63f). Minnet av de välmenade orden som kriminalvårdaren uttalade om Markus, menar Ann-Sofie är extra starkt. Enligt tidigare forskning kan besökarna på kriminalvårdsinstitution redan på

förhand ha en bild av att personalen vill ta ifrån dem deras värdighet (Comfort 2003:82). Jag förstår detta som att Ann-Sofie minns denna händelse så väl, då hon inte hade väntat sig ett sådant bemötande.

5.4 Efter besöket

Informanterna i denna studie talar om tiden då deras närstående satt häktad, och ovissheten den tiden förde med sig. Efter besöken på häkte cirkulerade deras tankar kring när nästa besök på kriminalvårdsinstitution skulle ske. När de fängelsedömda slutligen placerades på en anstalt där de trivdes, fann även deras anhöriga ro. Utgående från detta har jag skapat två subkategorier, som jag redogör för nedan.

5.4.1 När får jag träffa dig nästa gång?

Robin upplever att tiden efter att han har besökt sin bror idag, skiljer sig från tiden då hans bror nyligen hade häktats. Under tiden då Oscar var häktad visste inte Robin var Oscar skulle befinna sig om några veckor, samt när han skulle få träffa sin bror igen.

Att man inte visste vad som skulle hända nu. Att, jaa nu är det tillbaka igen att jag inte kommer få träffa min bror på länge igen. Och man vet inte vad som kommer hända med honom heller [...]. Då var det riktigt jobbigt att han inte satt med i bilen på vägen hem när man inte hade sett honom på så länge. Näe, det var jättejobbigt faktiskt.

[Robin]

Eftersom Oscar flyttades runt på olika häkten och anstalter så var hans familj, som tidigare nämnt, tvungen att ansöka om nya besökstillstånd i flera omgångar. Detta resulterade i en ovisshet om när familjen kunde träffa Oscar nästa gång. I början av denna analys tog jag upp den, av informanterna, upplevda ovissheten kring hur ett besök går till. Ovissheten som Robin beskriver här, anser jag dock skiljer sig från den som informanterna beskrev uppstod inför det första besöket. Denna gång handlar det inte om en oro kring vilket beteende de anhöriga förväntas inta. Istället grundar ovissheten sig i att de anhöriga inte vet vad som ska hända deras närstående. Detta, uppfattar jag, är en form av sekundär prisonisering. Detta då den personen som sitter häktad inte tillåts ta del av information, för att det kan skada utredningen. Det, i samband med institutionens bestämmelser kring placering, drabbar även de anhöriga, då de tvingas leva i ovisshet.

5.4.2 En betryggande vana

Efter att Oscar placerades på anstalten som han sitter på idag lade sig känslan av ovisshet bland hans familj. Robin och Lisbet visste nu var Oscar befann sig och att han hade det bra. Detta innebar att de, som anhöriga, inte mådde lika dåligt som de gjorde när de levde i ovisshet.

R: Nej, sedan han har flyttat till [x-stad] då så har det känts likadant varje gång jag har träffat honom.

L: Man vet vad som väntar, lite grann.

R: Jaa, nästa gång kommer jag träffa honom igen och det kommer inte vara något problem.

L: Det är vardag.

[Robin och Lisbet]

Robin och Lisbet säger att besöken ingår i deras vardag. De har vant sig vid tanken av att Oscar sitter i fängelse. Dessutom har de möjlighet att kontinuerligt besöka honom, vilket gör att de inte behöver leva i ovisshet kring vad som kommer ske under den närmaste tiden. I och med att de anhöriga har accepterat situationen, och därmed vant sig vid de rådande villkoren, upplever jag att de har intagit ett konformt beteende. När detta sker minskar insynen i hur tydlig maktfördelningen mellan familjen och institutionen är. Detta trots att de anhörigas acceptans vidmakthåller institutionens position som makthavare. Alice vittnar om en process som kan liknas vid den ovan beskrivna situationen som Robin och Lisbet var med om. När Abbe dömdes, placerades han på en anstalt. Alice var van vid att besöka Abbe på häktet. Där hade en känsla av trygghet infunnit sig, främst på grund av den goda kontakten hon skapat till personalen. Hon beskriver att hon nästan fick ångest av att tiden för besök på häktet var över.

Jag hade varit så mycket på häktet, jag hade varit där varje vecka. Sedan när jag ringde och bokade, så de bara tjena! Haha, så va. Så jag kom varje vecka och de bara bara, tjena är det tisdag idag igen! Så där kändes det liksom mer, ja men av någon jädra konstig anledning familjärt. Jag kände plötsligt dem i receptionen. Jag fick nästan ångest efter tretton månader att inte åka dit längre. För jag hade varit där varje vecka, ibland två gånger.

[Alice]

I citatet ovan beskriver Alice en situation där hon, på grund av de kontinuerliga besöken, hade övervunnit ovissheten som hon inledningsvis upplevde. När eran för besök på häkte var slut, upplever hon att hon kände ångest. Då var hon åter tvungen att vänja sig vid personalen, samt vid de rådande reglerna och villkoren som förekom på den nya anstalten dit hon nu skulle åka för att genomföra sina besök. Institutionens kontrollutövande drabbade Alice. Hon tvingades ifrån det som, för henne, hade blivit familjärt. För att kunna besöka Abbe, och därmed få energi och kraft för att ta sig igenom vardagen, var hon nu tvungen att åter möta det okända.

6. Avslutande diskussion

I denna studie upplever de anhöriga att de utsätts för olika former av kontroll innan, under och efter besöket²⁷. I samtliga fall innefattas denna kontrollutövning av sekundär prisonisering från institutionens håll. Under besöken upplever de anhöriga att de även utsätts för kontroll i form av en sekundär stigmatisering. Detta innebär att min studie till stor del bekräftar resultaten från den tidigare forskning som jag har tagit upp. Som jag inledningsvis skrev, är dock den tidigare

---

²⁷ Dessa tre teman är kursiverade i den avslutande diskussionen, för att tydliggöra strukturen i den.

forskningen inom området anhöriga i Sverige begränsad. Detta påverkar även denna avslutande diskussion, då en direkt jämförelse med forskning på nationell nivå inte är möjlig. Nedan följer en sammanfattande diskussion kring hur jag förstår kontrollen på kriminalvårdsinstitution ur ett anhörigperspektiv. Jag tillämpar här det konkreta resultatet från studien på min tolkning av Foucaults abstrakta teori om just kontroll.

6.1 Slutsatser

Inledningsvis har informanterna i denna studie inte möjlighet att få reda på hur deras närstående mår, då denna sitter häktad. Detta kan, enligt mig, klassas som sekundär prisonisering. Enligt Foucaults teori om kontroll är denna till för att utövas över de fängelsedömda (Foucault 2003). Ursprungligen är det här de frihetsberövade som straffas genom att de, som häktade med fulla restriktioner, förbjuds ha kontakt med omvärlden. De anhöriga upplever sedan att institutionen frånhåller dem information, då konkret vägledning kring hur ett besök går till i praktiken inte är lättillgänglig. Anledningen till varför informationen inte är tillgänglig kan dock bero på bristande rutiner och kunskap från institutionens håll. Om fallet är så, kan detta inte klassas som en regelrätt disciplinerings teknik enligt min tolkning av Foucaults teori om kontroll. Detta då det, av de anhöriga, upplevda tillståndet av ovisshet inte är en konstant utövning från institutionens håll, med syftet att vidmakthålla hierarkin. Trots att jag anser att denna form av sekundär prisonisering möjligtvis inte är en disciplinerings teknik, menar jag att det fortfarande är en kunskapsskapande process, vilket Foucault anser att straffet ska vara (Ibid). Här produceras kunskap genom just maktskillnader i förhållandet mellan institutionen och den fängelsedömda, samt den fängelsedömdas anhöriga. Då de anhöriga upplever lidande, blir maktförhållandet mellan dem och institutionen tydligt.

Den utövade kontrollen ter sig även tydligt *under besöken*. På grund av kontrollen hålls de anhöriga isär från deras närstående, men genom kontrollen tillåts de även träffas. Detta sker dock under kontrollerade förhållanden, där både den fängelsedömda och dennas anhöriga prisoniseras. Exempelvis förbjuds individen som är häktad med fulla restriktioner att, under besöken, prata om brottet denne är misstänkt för. Detta innebär en svårighet för besökaren, den anhöriga, och leder till känslor som frustration och ilska. I dessa situationer tillåts dessutom besökarna inte ha någon närkontakt med den frihetsberövade, vilket även det anses, av besökarna, vara problematiskt. Trots att de anhöriga i lagens namn är oskyldiga, utsätts de här för sekundär prisonisering. De underkastas en försvagad version av bestraffningen som deras närstående utsätts för. Enligt Foucault används övervakning och disciplinering för att forma individen till att inta ett konformt beteende (Ibid). Informanterna i denna studie menar att de tvingas till detta beteende, för att inte bestraffas ytterligare. Att inta ett konformt beteende innebär här att besökarna anpassar sig

till de rådande reglerna och villkoren. Detta sker genom att besökarna känner till hur besöket på kriminalvårdsinstitution som procedur går till. Denna form av kontroll klassar jag som en disciplineringssteknik, då de rådande reglerna och villkoren på institutionen tillämpas på besökarna.

Tidigare forskning visar att anhöriga till fängelsedömda upplever att deras omgivning stigmatiserar dem (Comfort 2003; Comfort et al. 2005). Efter genomgången av den tidigare forskningen upplevde jag dock frågan kring huruvida denna stigmatisering förekommer på svensk kriminalvårdsinstitution som obesvarad. Min studie påvisar att intervjupersonerna upplever att personalen på institutionen utsätter dem för olika former av sekundär stigmatisering. Samtliga informanter vittnar om att de upplever att en del av personalen dömer dem utgående från brottet deras närstående är dömda för. Detta sker både i form av besökarnas egen oro, samt i form av blickar från personalens håll. Ann-Sofie, vars son är fängelsedömd, vittnar om en problematik där hon i personalens närhet skuldsätter sig själv för att ha fostrat sitt barn till att hamna på anstalt. Alice, vars partner är fängelsedömd, upplever att hon ifrågasätts gällande varför hon fortsättningsvis stannar kvar i förhållandet. Detta menar hon blir tydligt då viss personal på institutionen ger henne nedvärderande blickar. Jag upplever att de anhörigas känsla av obehag skapas i interaktionen mellan dem och vissa individer från personalstyrkan. Känslan av obehag förekommer dock inte konstant i närheten av personalen på kriminalvårdsinstitution. Detta upplever jag beror på att den sekundära stigmatiseringen inte ständigt sker, vilket en av informanterna vittnar om då hon beskriver hur en kriminalvårdare förgyllde hennes besök. Därför menar jag att den, i denna studie upplevda sekundära stigmatiseringen, inte kan klassas som en regelrätt disciplineringssteknik utgående från Foucaults teori om kontroll. Enligt Foucault (2003) är en disciplineringssteknik till för att skapa ett konformt beteende hos individen. Detta upplever jag inte sker här, då den sekundära stigmatiseringen inte är en konstant maktutövning från institutionens håll. Trots detta, menar jag ändå att de anhöriga upplever sekundär stigmatisering under besök. Som jag nämner ovan upplever samtliga informanter att de utsätts för sekundär stigmatisering, på grund av känslan av brottet som deras närstående är dömd för. Detta menar informanterna sker under besök på kriminalvårdsinstitution.

Då de anhörigas närstående nyligen hade häktats upplevde de även tiden *efter besöket* som ansträngande. Också då levde de i en ovisshet, då de inte visste vad som skulle hända framöver. Känslan av ovisshet minskade sedan i takt med att tillvaron stabiliserades för både de anhöriga och deras fängelsedömda närstående. Enligt Foucault (2003:139f) är maktförhållandet mellan institutionen och individen som mest synligt då individen är okunnig. I denna kontext innebär det att då besökaren har anpassat sig till villkoren och reglerna som råder på institutionen, och därmed intagit ett konformt beteende, upplever de besöken som mindre skräckinjagande än de inledningsvis gjorde.

Känslan av ovisshet, som infann sig efter de första besöken på kriminalvårdsinstitution, kan tolkas grunda sig i frånhållandet av information från institutionens håll. Frågan om detta är en disciplinerings teknik är dock tvetydig. Orsaken till frånhållandet av information är otydlig. Detta kan, som jag ovan nämnde, bero på bristande rutiner, kunskap och resurser från institutionens håll. I det fallet kan inte detta anses vara en maktteknik. Ifall orsaken dock endast är de rådande restriktionerna under häktningstiden, uppfattar jag detta som en disciplinerings teknik utgående från Foucaults teori om kontroll.

6.2 Avslutningsvis

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att informanterna i denna studie anpassar sig till institutionens kontroll under besöken. Då de anhöriga accepterar de rådande villkoren och reglerna förblir maktförhållandet mellan dessa och institutionen i skymundan. När de anhöriga motsätter sig de, av institutionen, utövade disciplinerings teknikerna, blir detta maktförhållande tydligt. I denna studie beskriver de anhöriga sig göra detta i sina egna tankar och beteenden. Genom att, under intervjusituationerna, redogöra för dessa, skapas kunskap om detta maktförhållande. Då informanterna är okunniga i förhållande till det beteende som de, under besök på kriminalvårdsinstitution, förväntas inta, upplever de kontrollen under besöken som skräckinjagande. Då de har erfarenhet från besök och vet hur det konforma beteendet de förväntas inta ser ut, försvinner denna negativa känsla. Då upplever de inte längre kontrollen som en dålig sak, tvärtom.

Under denna studies gång har flera aspekter på detta fenomen skådats. Som jag tidigare nämnde är det vetenskapliga området kring upplevelser från besök på kriminalvårdsinstitution så gott som outforskat i Sverige. För att öka kunskapen på området hade det varit givande att undersöka om fängelsedömda stimuleras av frekventa besök av sina anhöriga även i Sverige, och om detta bidrar till att risken för en institutionalisering av den fängelsedömda minskar. En ökad kunskap om detta hade kunnat bidra till en lägre återfallsrisk bland de fängelsedömda.

En av informanterna i denna studie beskrev sig själv och de andra anhöriga hon känner som ”de gömda och de glömda”. Jag anser att all framtida forskning inom det, i denna uppsats, undersökta området är till de anhörigas fördel. Genom att uppmärksamma de anhöriga – både som individer och som grupp – behöver de förhoppningsvis inte längre uppleva sig som en, av samhället, bortglömd grupp.

7. Referenser

7.1 Författningar

Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för fängelse (2011:1).

Rättegångsbalk (1942:740).

7.2 Litteraturförteckning

Arditti, J. A. (2012): *Parental incarceration and the family: psychological and social effects of imprisonment on children, parents and caregivers*. New York: New York University Press.

Bierschenk, B. (1978): *Innehållsanalys som forskningsmetod*. Malmö: Lärarhögskolan.

Björkhagen Turesson, A. (2009): *Mor i fängelse – mödrar och barn berättar. En analys av ungdomars resiliensprocess*. Avhandling vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Bryman, A. (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra upplagan. Kina: Liber AB.

Christie, N. (2001): "Det idealiska offret". I: Åkerström & Sahlin (Red) *Det motspänstiga offret*. s. 46-60. Lund: Studentlitteratur.

Clemmer, D. (1958): *The Prison Community*. New York.

Comfort, M. (2003): "In The Tube At San Quentin: The "Secondary Prizonization" of women visiting inmates." *Journal of contemporary ethnography*, 2003 32, s. 77-107.

Comfort, M., Grinstead, O., McCartney, K., Bourgois, P., & Knight, K. (2005): "You Can't Do Nothing in This Damn Place": Sex and Intimacy Among Couples With an Incarcerated Male Partner. *Journal of Sex Research*, 42(1), 3-12.

Comfort, M. (2007): "Punishment beyond the legal offender." *Annual Review Of Law And Social Science*, 3271-296.

Comfort, M. (2008): *Doing Time Together*. Chicago: University of Chicago Press.

Comfort, M. (2012): *'I Looked at This as a Beautiful Experience': Mass Incarceration and the Secondary Prisonization of Intimate Relationships*. Oxford University Press.

Condry, R. (2007): *Families shamed: the consequences of crime for relatives of serious offenders*. Cullompron: Willan.

Downe-Wamboldt, B. (1992): Content analysis: Method, Applications and Issues. *Health Care for Women International*, 13, s. 313-321.

Foucault, M. (2003): *Övervakning och straff: fängelsens födelse*. Fjärde översedda upplagan. Lund:

Arkiv.

Girshick, L.B. (1996): *Soledad Women: Wives of Prisoners Speak Out*. Westport, Connecticut: Praeger Publishers.

Goffman, E. (1961/1973/2005). *Totala institutioner*. Stockholm: Norstedts.

Goffman, E. (1963): *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Första upplagan. Stockholm: Norstedt.

Holt, N. & Miller, D. (1972): *Explorations in Inmate-Family Relationships*. Sacramento: California Department of Corrections.

Howarth, G. & Rock, P. (2000): Aftermath and the Construction of Victimization: 'The Other Victims of Crime'. *Howard Journal of Criminal Justice*, 39 (1), 58.

Hsieh, H-F. & Shannon, S. E. (2005): "Three Approaches to Qualitative Content Analysis." *Qualitative Health Research* 2005, nr 15, s. 1277-1288.

Jonasson, P. (2009): *Fängelset som samhälle: En etnografisk studie av livet på avdelningen för livsoch långtidsdömda på Anstalten Kumla*. Magisteruppsats. Gävle: Högskolan i Gävle/Institutionen för vårdvetenskap och sociologi.

Jorgensen, J. D., Hernandez, S. H., & Warren, R. C. (1986): Addressing the social needs of families of prisoners: A tool for inmate rehabilitation. *Federal Probation*, 50 (4), 47-52.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur AB.

Mann, L. (1969): Queue culture: The waiting line as a social system. *American Journal of Sociology* 75:340-54.

Moran, D. (2013): Between Outside and Inside? Prison Visiting Rooms as Liminal Circular Spaces. *GeoJournal* 78 (2), s. 339-351.

Morris, P. (1965): *Prisoners and their families*. London: Allen & Unwin.

Murray, J. (2003): *Visits and Family Ties Amongst Men at HMP Camphill*. London: Action for Prisoners' Families.

Murray, J., Jansson, C-G. & Farrington, D-P. (2007): Crime in adult offspring of prisoners: A cross-national comparison of two longitudinal samples. *Criminal Justice Behavior*, 34(1), s. 133-149. Stockholms universitet.

Nussbaum, M. (2004): *Hiding from Humanity: Disgust, Shame and the Law*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Sampson, Robert J. & Laub, John H. (1993): *Crime in the making: pathways and turning points through life*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Schwartz, B. (1975): *Queuing and waiting: Studies in the social organization of access and delay*. Chicago: University of Chicago.

Sohlberg, P. & Sohlberg, B. (2013): *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber.

Spain, D. (1992): *Gendered spaces*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Spradley, J. (1979): *The Ethnographic Interview*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Svensson, K. (red.) (2007): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Första upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Sykes, G. (1958): *The society of captives: A study of a maximum security prison*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer*. Elanders Gotab.

von Hofer, H. (2003): Prison populations as political constructs: the case of Finland, Holland and Sweden. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 4, 21–38.

7.3 Personlig kommunikation

Kriminalvårdens StatistiksUPPORT (oktober 2016). Telefonsamtal. Stockholm.

7.4 Webbsidor

BRÅ (2015): (Hämtad den 18 november 2016)

http://www.bra.se/download/18.25f91bdc15453b49d0f96008/1464679807592/Tabellbilaga_kriminalvard_2015.pdf

Kriminalvården (2016a): (Hämtad den 4 december 2016)

<https://www.kriminalvarden.se/for-familj-och-vanner/besok/>

Kriminalvården (2016b): (Hämtad den 3 december 2016)

<https://www.kriminalvarden.se/lattlast/for-dig-som-domts-till-fangelse/besok/>

Nationalencyklopedin (2016a): *Institutionalisera*. (Hämtad den 5 december 2016)

<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/institutionalisera>

Socialstyrelsen 2004: (Hämtad den 18 november 2016)

<http://termbank.socialstyrelsen.se/showterm.php?fTid=273>

8. Bilagor

8.1 Informationsblad

Hej,

Jag heter Carolina Roos och studerar kriminologi på Stockholms universitet. Under denna termin skriver jag min kandidatuppsats, som handlar om hur anhöriga till intagna upplever besök på anstalt. Jag kontaktar er eftersom jag skulle vilja komma i kontakt med anhöriga till fängelsedömda.

Anhöriga till fängelsedömda är en grupp som sällan syns, trots att forskning visar att de drabbas hårt av ett fängelsestraff. Jag vill uppmärksamma detta. Syftet med uppsatsen är att undersöka och förstå konsekvenserna för anhöriga av besök på anstalt. Detta för att kunna belysa hur besöken påverkar just de anhöriga. Studien sker under vetenskaplig handledning och kommer att publiceras som en vetenskaplig uppsats vid Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Nu söker jag anhöriga, som har en familjemedlem som har suttit/sitter i fängelse, som skulle vara intresserade att ställa upp på en intervju. Under hela projektet garanterar jag mina intervjupersoner anonymitet. Ingen obehörig kommer kunna ta del av svaren från intervjuerna. Intervjupersonerna har rätt att avbryta sin medverkan när som helst, utan någon vidare förklaring. Jag är själv baserad i Stockholm, men reser gärna till andra städer ifall det underlättar för intervjupersonen. Intervjun tar max två timmar.

Kontaktperson och ansvarig för studien är jag, Carolina Roos, student vid Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet. Jag nås på besokstudie@gmail.com, mitt nummer är [privat telefonnummer].

Jag handleds av Emy Bäcklin, doktorand vid Stockholms universitet. Hon nås på emy.backlin@criminology.su.se och på [telefonnummer till institutionen].

Jag önskar er en trevlig vecka,
Med vänliga hälsningar,
Carolina Roos

8.2 Intervjuguide

Info:

Konfidentialitet, syfte med studien (att undersöka och förstå konsekvenserna för anhöriga av besök på anstalt), möjlighet att avbryta, publicering, förklara som att jag inte vet något om besök.

Forskningsfråga: Hur upplever anhöriga till fängelsedömda besök på svenska anstalter?

Om intervjupersonen

Ålder, yrke, förhållande till den dömda, medveten om kriminaliteten/brottet, familj.

Om den dömda

Relation, detaljer om brottet, straff (längd, placering, när satt, suttit tidigare)

Om besöket/besöken

Hur många gånger? Under hur lång tid? Vilka anstalter?

Om dagarna innan besöket

Konkret

Rutiner/förberedelser

Känslomässigt djupare

Magkänslan

Tankar

Om själva besöket

Konkret

Hur går det rent praktiskt till

Fick du information om besöket innan

Sällskap

Bemötande av personal: positiva och negativa

Att göra innan den intagna/anhöriga är på plats

Att träffa den intagna/anhöriga

Vad gör ni under besöket

Att säga hejdå

Känslomässigt djupare

Tankar

Hade något kunnat göras bättre

Om tiden efter besöket

Konkret

Rutiner

Känslomässigt djupare

Hur känns det att åka därifrån

Tankar

Avslutning

Dubbelkolla oklarheter, frågor, upprepa möjlighet att avbryta, publicering

8.3 Kodningsschema

→ Kommentarer som rör besök

- Innan besök
  - Under besök
  - Efter besök
-

Innan besök

- Tankar innan
  - Konkreta förberedelser
-

Under besök

- Syfte
  - Tankar
  - Yttre omständigheters påverkan
-

Efter besök

- Tankar
-